

Nr 5

Justitiekottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1971/72 inom justitiedepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

DRIFTBUDGETEN

ANDRA HUVUDTITELN

Justitiedepartementet m. m.

1. **Statsrådsberedningen. Justitiedepartementet.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts i propositionen 1971: 1, bilaga 4, under punkterna A 1 och A 2 (s. 5 och 6) framlagda förslag och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1971/72 anvisar

1. till *Statsrådsberedningen* ett förslagsanslag av 2 765 000 kr.,
2. till *Justitiedepartementet* ett förslagsanslag av 11 330 000 kr.

2. **Svensk författningssamling.** Kungl. Maj:t har under punkten A 3 (s. 7) föreslagit riksdagen att till Svensk författningssamling för budgetåret 1971/72 anvisa ett förslagsanslag av 1 100 000 kr.

Utskottet

Utskottet, som tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag, ser positivt på de förändringar av författningssamlingen i redaktionellt och tryckeritek-niskt hänseende som departementschefen omnämner. Härtill vill utskottet knyta förhoppningen att den nya ordningen också leder till att de författningar, som skall införas i författningssamlingen, når abonnenterna — och självfallet i görligaste mån även allmänheten — i god tid före ikraftträdandet. Betydande risk föreligger eljest att verkställande myndigheter, näringsliv och allmänhet till men för lagstiftningens effektivitet ej får tillräckligt rådrum att förbereda sig för nya regler. Utskottet vill i sammanhanget också understryka att författningar inom rättskipningens område, vilka skall träda i kraft vid ett årsskifte, bör komma ut i så god tid att de kan bli införda i lagboken för det kommande året.

Utskottet hemställer

att riksdagen till *Svensk författningssamling* för budgetåret 1971/72 anvisar ett förslagsanslag av 1 100 000 kr.

3. **Justitiekanslern m. fl. anslag.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag under punkterna A 4—A 8 (s. 7—10) och hemställer att riksdagen för budgetåret 1971/72 anvisar
1. till *Justitiekanslern* ett förslagsanslag av 941 000 kr.,
 2. till *Lagberedningen* ett reservationsanslag av 680 000 kr.,
 3. till *Fideikommissnämnden* ett reservationsanslag av 84 000 kr.,
 4. till *Ombuden för tillsyn av tryckta skrifter* ett förslagsanslag av 60 000 kr.,
 5. till *Kommittéer m. m.* ett reservationsanslag av 9 360 000 kr.

4. **Efterutbildning inom justitiedepartementets verksamhetsområde.** Kungl. Maj:t har under punkten A 10 (s. 14) föreslagit riksdagen att till Efterutbildning inom justitiedepartementets verksamhetsområde för budgetåret 1971/72 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kr.

Motion

I motionen 1971: 90 av herrar Andersson i Örebro (fp) och Petersson i Röstånga (fp) hemställas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad i motionen anförts beträffande förevarande anslag.

Utskottet

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag.

I motionen nr 90 anföres att genom rådhusrätternas förstatligande möjligheterna försvunnit för nämndemännen i städer med rådhusrätt att få ekonomiskt bidrag för att delta i kurser på rättsväsendets område eller för att göra studieresor till anstalter inom kriminalvården eller till andra liknande institutioner. Enligt motionärerna är dylik studieverksamhet otvivelaktigt till nytta och förtjänt av stöd och uppmuntran, varför bidrag för ändamålet bör kunna utgå ur förevarande anslag. Väsentligen dessa synpunkter bör enligt motionärerna ges Kungl. Maj:t till känna.

Utskottet vill först erinra om att inte endast rådhusrätternas förstatligande utan även statens övertagande av lokalhållningen för de allmänna underrätterna från tingshusbyggnadsskyldige innebär en förändring som bör beaktas i förevarande sammanhang. I likhet med motionärerna anser utskottet det kunna vara av värde att nämndemännen genom studiebesök bibringas en ökad kännedom om verksamheten vid främst kriminal- och ungdomsvårdens anstalter och institutioner. För

ändamålet bör det enligt utskottets mening finnas möjlighet att utnyttja förevarande anslag. Någon kursverksamhet syftande till juridisk utbildning av nämndemännen synes däremot ej lämplig med hänsyn till den ställning såsom lekmän som nämndemännen intar inom rättegångsväsendet. Utskottet vill härvidlag understryka att rättens ordförande enligt rättegångsbalken är skyldig att vid överläggning till dom orientera nämnden såväl om den föreliggande saken som om tillämpliga rättsregler. En sådan ordning synes utskottet även vara den mest ändamålsenliga formen för att tillförsäkra nämndemännen de erforderliga insikterna om gällande rätt. Därest i samband med mer omfattande lagändringar eller liknande någon särskild informationsverksamhet skulle befinnas erforderlig, förutsätter utskottet att Kungl. Maj:t tager initiativ härtill. Vad utskottet anfört bör ges Kungl. Maj:t till känna.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. till *Efterutbildning inom justitiedepartementets verksamhetsområde* för budgetåret 1971/72 anvisar ett reservationsanslag av 200 000 kr.,
2. i anledning av motionen 1971:90 ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet ovan anfört angående informationsverksamhet för nämndemän.

5. **Extra utgifter.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag under punkten A 11 (s. 14) och hemställer

att riksdagen till *Extra utgifter* för budgetåret 1971/72 anvisar ett reservationsanslag av 535 000 kr.

6. **Ersättning för personskador på grund av brott.** Kungl. Maj:t har under punkten A 12 (s. 14—17) föreslagit riksdagen att

- a) godkänna de grunder som förordats i statsrådsprotokollet för ersättning för personskador på grund av brott,
- b) till Ersättning för personskador på grund av brott för budgetåret 1971/72 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kr.

Motioner

I motionen 1971: 172 av herr Bohman m. fl. (m) yrkas, såvitt nu är i fråga, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att Kungl. Maj:t framlägger förslag till ersättning för kroppsskada å polisman, inkluderande ersättning för sveda och värk samt framtida men, i sådan tid att bestämmelserna kan träda i kraft senast den 1 januari 1972 (yrk. B a).

I motionen 1971: 329 av herr Hedlund m. fl. (c) hemställas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär dels att en parlamentarisk

kommitté tillsättes för att göra en översyn av hela det skadeståndsrättsliga problemkomplexet i syfte att åstadkomma ett fullgott skydd för alla (yrk. 1), dels att kommittén får i uppdrag att skyndsamt framlägga nytt förslag i fråga om ersättning av allmänna medel vid skada på grund av brott (yrk. 2).

I motionen 1971: 330 av herr Helén m. fl. (fp) hemställs, såvitt nu är i fråga, att riksdagen dels beslutar att ersättning för personskada på grund av brott skall utgå med belopp som fastställs av domstol och som motsvarar hela skadan (yrk. 5), dels hos Kungl. Maj:t begär utredning angående ersättning jämväl vid annan skada på grund av brott än personskada (yrk. 6).

I motionen 1971: 331 av herr Hernelius m. fl (m) yrkas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om utredning av frågan om vidgad ersättning till offer för brott, omfattande såväl person- som egendomsskada.

Utskottet

Enligt det förslag rörande statlig ersättning för skador på grund av brott som nu underställes riksdagen skall efter behovsprövning ersättning av allmänna medel kunna ges till den som drabbats av personskada genom brottslig handling. Förslaget tar i första hand sikte på att tillgodose de socialt mest ömmande behoven. Om ersättningsbeloppet inte skulle komma att uppgå till 300 kronor utgår ingen ersättning. Normalt skall ej heller ersättning över 50 000 kronor komma i fråga. I varje fall tills vidare skall ärendena handläggas inom justitiedepartementet.

Kungl. Maj:ts förslag utsättes för stark kritik i motionerna nr 329, 330 och 331. Förslaget anses i olika avseenden alltför restriktivt. Härvidlag anföres bl. a. att ersättningssystemet bör omfatta inte bara personskador utan också egendomsskador samt ideell skada i större utsträckning än som förutsattes i förslaget. Kritiken gäller också principen att den skadelidandes ekonomiska situation skall beaktas vid ersättningsprövningen samt att därvid skall tillgodoses endast socialt ömmande behov. Även det föreslagna maximibeloppet kritiseras. Frågan om vidgad ersättning till offer för brott bör enligt samtliga motioner bli föremål för ytterligare utredning. I avvaktan på ett nytt förslag bör enligt motionerna nr 329 och 331 Kungl. Maj:ts förslag godtagas som ett provisorium. I motionen nr 330 framställs utöver utredningskravet det yrkandet att riksdagen skall besluta sådan ändring i det framlagda förslaget att ersättning för personskada på grund av brott skall utgå med belopp som fastställs av domstol och som motsvarar hela skadan. Enligt motionen nr 329 bör utredningsuppdraget anförtros en parlamentarisk kommitté vars uppgift föreslås bli att göra en översyn av hela skadeståndsrätten.

I motionen nr 172 yrkas att riksdagen skall begära att Kungl. Maj:t

förelägger innevarande års riksdag förslag till ersättning för kroppsskada å polisman.

Utskottet ser med tillfredsställelse att förslag nu framlägges om ersättning av allmänna medel åt brottsoffer. Trots den successiva utbyggnaden av socialförsäkringssystemet och trots den fortlöpande utvecklingen av den s. k. skadeståndsförsäkringen — som nu beräknas täcka cirka 3/4 av landets befolkning — och av andra försäkringar av enskild eller kollektiv natur, finns behov av supplerande åtgärder från samhällets sida. Den nu föreslagna ersättningsordningen bör enligt utskottets mening i viss mån ses som en försöksverksamhet vilken, om erfarenheterna visar sig goda, bör kunna utvecklas vidare. De begränsningar och den restriktivitet som departementschefen förordar bör bedömas med hänsyn härtill. Inom den angivna ramen måste systemet inrymma vidsträckt möjligheter till diskretionär prövning i de enskilda fallen för att ge de socialt önskvärda resultaten. Under sådana förhållanden är det självfallet inte tänkbart att, som föreslås i motionen nr 330, utforma systemet så att ersättning skall utgå med belopp som fastställs av domstol och som motsvarar hela skadan. Anledning att i detta läge, innan erfarenheter vunnits av den föreslagna ordningen, förordas tillsättandet av en ny utredning rörande frågan om ersättning av allmänna medel åt brottsoffer föreligger inte. Ej heller finns skäl att i enlighet med förslaget i motionen nr 329 begära att hela det skadeståndsrättsliga problemkomplexet göres till föremål för översyn; arbetet på en ny skadeståndslagstiftning, som pågått sedan åtskillig tid tillbaka, är nu i sitt slutskede, och en lagrådsremiss med förslag till skadeståndslag med regler om bl. a. arbetsgivares och arbetstagares skadeståndsansvar samt skadestånd i offentlig verksamhet beräknas kunna bli offentliggjord innevarande månad.

Vad slutligen gäller frågan om ersättning till polismän för kroppsskada omfattar den nu framlagda ersättningsordningen även sådan skada. Även det s. k. rymlingsanslaget under femte huvudtiteln kan utnyttjas för att ersätta vissa dylika skador. Spörsmålet kommer enligt vad utskottet erfarit också att behandlas i den nyssnämnda lagrådsremissen. Icke heller i denna del erfordras således någon åtgärd från riksdagens sida.

Utskottet hemställer
att riksdagen

1. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionen 1971: 330 såvitt gäller yrkande 5 godkänner de grunder som förordats i statsrådsprotokollet för ersättning för personskador på grund av brott,
2. till *Ersättning för personskador på grund av brott* för budgetåret 1971/72 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 000 kr.,

3. avslår motionen 1971: 172 såvitt nu är i fråga,
4. avslår motionen 1971: 329, motionen 1971: 330 såvitt gäller yrkande 6 och motionen 1971: 331.

Polisväsendet

Under denna rubrik behandlas Kungl. Maj:ts förslag under punkterna B 1—B 7 i följande ordning: B 1, B 6, B 2—B 5 och B 7.

7. Rikspolisstyrelsen. Kungl. Maj:t har under punkten B 1 (s. 20—23) föreslagit riksdagen att till Rikspolisstyrelsen för budgetåret 1971/72 anvisa ett förslagsanslag av 53 400 000 kr., varav 6 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Motion

I motionen 1971: 91 av herr Wiklund i Stockholm (fp) hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om förslag senast till nästa års riksdag till åtgärder ägnade att genom insatser av polisenämnderna få till stånd en hela landet omfattande informations- och kontaktverksamhet riktad till dels allmänheten i stort och de folkliga organisationerna, dels samhällets olika sociala organ.

Utskottet

Kungl. Maj:ts förslag tillstyrkes.

Frågor om polisenämndernas verksamhet berördes vid förra årets riksdag i en motion, där det bl. a. yrkades att riksdagen skulle begära en sådan översyn av polisväsendets organisation att polisenämnderna förses med kanslier och får möjligheter att bedriva informationsverksamhet. Efter hemställan av statsutskottet överlämnades motionen till 1967 års polisutredning, som därefter behandlat hithörande frågor i sitt betänkande Polisen i samhället (SOU 1970: 32). Frågan om medborgarinflytandet på den lokala polisverksamheten tas där upp som en av tre huvudpunkter, och polisutredningen föreslår i detta avseende att lokala polisstyrelser med beslutanderätt inrättas i stället för de nuvarande polisenämnderna.

Betänkandet har remissbehandlats och beredes nu inom justitiedepartementet med sikte på att en proposition berörande bl. a. frågan om inrättande av polisstyrelser skall avlämnas till årets riksdag. Utskottet förutsätter att de i motionen berörda angelägna frågorna om utvidgad informations- och kontaktverksamhet överväges vid det fortsatta arbetet inom departementet. I rådande läge saknas enligt utskottets mening anledning för riksdagen att göra något ytterligare uttalande i den fråga som tagits upp i motionen.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. till *Rikspolisstyrelsen* för budgetåret 1971/72 anvisar ett förslagsanslag av 53 400 000 kr., varav 6 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,
2. avslår motionen 1971: 91.

8. Lokala polisorganisationen: Förvaltningskostnader. Kungl. Maj:t har under punkten B 6 (s. 27—31) föreslagit riksdagen att till Lokala polisorganisationen: Förvaltningskostnader för budgetåret 1971/72 anvisa ett förslagsanslag av 883 800 000 kr., varav 203 300 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Motioner

I motionen 1971: 172 av herr Bohman m. fl. (m) yrkas såvitt nu är i fråga att riksdagen dels till Lokala polisorganisationen: Förvaltningskostnader för budgetåret 1971/72 anvisar ett förslagsanslag av 895 800 000 kr., varav 204 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen (yrk. A 2), dels i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad i motionen i övrigt anförts angående polisväsendet (yrk. B c delvis).

I motionerna 1971: 328 av herr Hedlund m. fl. (c) och 1971: 330 av herr Helén m. fl. (fp) hemställas såvitt nu är i fråga att riksdagen under punkten B 6 Lokala polisorganisationen: Förvaltningskostnader utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit anvisar 10 125 000 kr., avseende 225 polistjänster (yrk. 1 resp. yrk. 2).

Utskottet

Kungl. Maj:ts förslag innefattar medel för inrättande av 400 nya tjänster för polismän och för anställande av 150 nya tjänstemän i övrigt. Av polismanstjänsterna avses 10 för tjänstgöring vid polischefskanslier, 225 för övervakningstjänst, 25 för trafikövervakning, 75 för utredningsverksamhet samt 65 för vikariats- och förstärkningstjänstgöring. De nya tjänsterna i övrigt är avsedda att till övervägande del tas i anspråk för arbetsuppgifter som kan föras över från polisutbildade tjänstemän till biträdespersonal.

I motionerna har föreslagits anslagsökningar för att möjliggöra mer långtgående personalförstärkningar. Motionen nr 172 innefattar yrkande att anvisa ytterligare 12 milj. kr. för att — utöver Kungl. Maj:ts förslag — inrätta 400 polismanstjänster och anställa 220 andra tjänstemän. Vid anslagsberäkningen har motionärerna förutsatt en minskning av förekommande övertid ersättningar. Vidare har de i särskilt yrkande — behandlat under punkt 9 nedan — framställt förslag om höjning av anslaget till Inköp av motorfordon m. m. för att anpassa fordonsvolymen till det av dem föreslagna antalet polismän.

I motionerna nr 328 och 330 föreslås en ökad medelsanvisning av 10 125 000 kr., beräknad för 225 polismän utöver Kungl. Maj:ts förslag. I särskilt yrkande — behandlat under punkten 11 nedan — föreslås därjämte en höjning av utrustningsanslaget.

Motionärerna motiverar de föreslagna förstärkningarna främst med att brottsutvecklingen är mycket oroande och att arbetstidsförkortningen — som för polisväsendets del, i den mån det ej redan skett, genomföres den 1 januari 1972 — medför ett avsevärt arbetskraftsbortfall.

Av tillgängligt statistiskt material — väsentligen redovisat i utskottets betänkande 1971: 6 — framgår att brottsligheten successivt ökat under hela 1960-talet. Under år 1970 har antalet brottsbalksbrott ökat i högre grad än tidigare, eller med 17,9 procent i förhållande till 1969, då den särskilda aktionen mot narkotikabrottsligheten medförde en mindre ökning än den genomsnittliga. Ökningen under 1970 är särskilt påtaglig beträffande tillgrepps- och bedrägeribrotten och då framför allt i fråga om checkbedrägerierna. Även de grövre våldsbrotten har ökat kraftigt, särskilt i storstäderna.

Utskottet anser det synnerligen angeläget att polisen har resurser för att med kraft möta denna utveckling och för att i övrigt kunna fullgöra sina uppgifter. Möjligheterna härtill har också betydligt förbättrats senare år genom den omfattande upprustning av polisväsendet som skett i fråga om både materiel och personal. Här må endast nämnas att enbart under de senaste fyra budgetåren den lokala polisorganisationen tillförts nära 1 600 tjänster, varav ca 1 250 polismanstjänster. Även ett intensivt rationaliseringsarbete, bland annat genom ökad användning av modern datateknik, har bidragit till att förenkla och effektivisera polisverksamheten. Utskottet vill emellertid understryka att varaktiga garantier mot en utbredd kriminalitet i framtiden inte kan skapas enbart genom förstärkning av polisens brottsförebyggande och brottsbekämpande verksamhet. Härför erfordras åtgärder på en mycket bred front, där ansvaret inte endast vilar på samhällsorganen utan insatser också kräves av de enskilda medborgarna. Dessa synpunkter utvecklas närmare i utskottets betänkande 1971:6.

I fråga om förstärkningen av polisverksamheten måste enligt utskottets mening till en början beaktas att den ekonomiska utvecklingen nödvändiggör en mycket restriktiv budgetpolitik och en återhållsamhet beträffande utgifterna på den offentliga sektorn. Med hänsyn till det totala bruttotillskottet av tjänster inom statsförvaltningen enligt årets statsverksproposition innebär redan förslaget att tillföra polisväsendet 550 nya tjänster en stark prioritering av polisverksamheten. Hänsyn måste vidare tas till de kraftiga förstärkningar av polisens personella och tekniska resurser som enligt vad nyss sagts har ägt rum de senaste åren och till det rationaliseringsarbete som ständigt pågår. Härvidlag bör särskilt nämnas det förslag rörande polisdistriktens interna organi-

sation som beräknas kunna bli genomfört inom kort och det successiva överförandet av uppgifter, som är av icke renodlat polisiär natur, till annan personal. I sammanhanget kan icke heller bortses från de försämrade möjligheterna till rekrytering av polisaspiranter. Enligt vad utskottet inhämtat är rekryteringsläget för närvarande sådant att det torde vara ovisst om man med bibehållna kvalitetskrav kan tillgodose ett större behov än det som svarar mot beräknad personalavgång och yrkade tjänster enligt enligt Kungl. Maj:ts förslag. Mot denna bakgrund anser utskottet att Kungl. Maj:ts förslag i fråga om den lokala polisorganisationen innebär en tillfredsställande avvägning. Utskottet har vid detta ställningstagande även beaktat verkningarna av den arbetstidsförkortning som för polisens del inträder den 1 januari 1972. Arbetskraftsbortfallet bör, ehuru rent siffermässigt betydande, kunna begränsas genom rationaliseringsvinster. Utskottet tillstyrker således Kungl. Maj:ts förslag och avstyrker motionerna nr 172, 328 och 330 såvitt de avser anslaget till den lokala polisorganisationen.

Motionen nr 172 upptar i förevarande del också vissa spörsmål angående polisens ställning i samhället och samhällets brottsförebyggande verksamhet. Motionärerna uttalar bl. a. att försöksverksamhet med kvarterspoliser givit goda resultat och att det finns anledning att ytterligare pröva ett sådant system eller ett system med särskilda ansvarsområden för enskilda polismän. I fråga om den brottsförebyggande verksamheten anföres att samhället har möjlighet att påverka medborgarna genom undervisning och fostran i skolan, och motionärerna anser det värdefullt att polisen medverkar härvid i ökad omfattning.

Utskottet vill i denna del anföra att motionärernas önskemål i det förstnämnda hänseendet i viss utsträckning kan komma att bli tillgodosedda när det förslag rörande polisdistriktens interna organisation som ovan berörts blir genomfört. I avvaktan härpå och på den proposition i anledning av polisutredningens ovannämnda betänkande SOU 1970: 32 som aviserats till 1971 års riksdag bör någon riksdagens åtgärd i anledning av motionen i denna del inte ifrågakomma. Beträffande yrkandet i övrigt delar utskottet motionärernas uppfattning angående värdet av polisens medverkan i skolundervisningen. Ej heller i denna del påkallar emellertid motionen någon åtgärd från riksdagens sida.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionerna 1971: 172 såvitt gäller yrkandet A 2, 1971: 328 och 1971: 330, båda såvitt nu är i fråga, till *Lokala polisorganisationen: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1971/72 anvisar ett förslagsanslag av 883 800 000 kr., varav 203 300 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,

2. avslår motionen 1971: 172, i vad gäller yrkandet B c såvitt nu är i fråga.

9. **Polisverket: Inköp av motorfordon m. m.** Kungl. Maj:t har under punkten B 2 (s. 23—25) föreslagit riksdagen att

a) medge att, enligt vad som förordats i statsrådsprotokollet, beställningar får läggas ut till ett värde av högst 3 000 000 kr., att betalas med början tidigast under budgetåret 1972/73,

b) till Polisverket: Inköp av motorfordon m. m. för budgetåret 1971/72 anvisa ett reservationsanslag av 33 700 000 kr., varav 20 200 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Motioner

I motionen 1971: 172 av herr Bohman m. fl. (m) yrkas såvitt nu är i fråga att riksdagen till Polisverket: Inköp av motorfordon m. m. för budgetåret 1971/72 anvisar ett reservationsanslag av 38 700 000 kr., varav 24 200 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen (yrk. A 1). Av den föreslagna ökningen av anslaget belöper enligt motionen 4 100 000 kr. på ökat antal motorfordon och 900 000 kr. på anskaffande av en helikopter.

I motionen 1971: 638 av herr Glimmér m. fl. (c) hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om skyndsamt utredning och förslag till utbyggnad av sjöpolisverksamheten i våra kust- och sjöområden.

Utskottet

Av den i motionen nr 172 under förevarande punkt yrkade anslagsökningen avser 4,1 milj. kr. kostnaden för det antal motorfordon som enligt motionen erfordras för att anpassa fordonsvolymen till det i samma motion begärda antalet nya polismän. Under punkten 8 ovan har utskottet avstyrkt motionärernas yrkande om arbetskraftsförstärkningar utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Med hänvisning härtill och då erinran inte finns mot Kungl. Maj:ts anslagsberäkning avstyrker utskottet motionen även i nu förevarande del.

Yrkandet i samma motion angående anskaffande av ytterligare en helikopter motiveras av behovet att effektivisera trafikövervakningsarbetet och anknyter till vad rikspolisstyrelsen begärt i sin anslagsframställning. Styrelsen har liksom föregående år bedömt polisväsendets totala behov av egna helikoptrar till åtta. Med hänsyn till bl. a. det statsfinansiella läget har styrelsen begränsat yrkandet till att omfatta endast ytterligare en helikopter, varigenom totalt sju helikoptrar skulle komma att tillhöra polisväsendet. Anslagsposten har av styrelsen placerats i prioritetsgrupp III. I likhet med styrelsen anser utskottet att värdefulla insatser med helikopter kan göras inte bara i trafiksäker-

hetsarbetet utan också bl. a. vid brottsspaning samt vid jakt- och fiskekontroll och räddningstjänst särskilt i fjälltrakterna. Prioriteringarna inom polissektorn får emellertid tills vidare sätta ett i och för sig anslaget tillskott av en helikopter i andra hand. I enlighet härmed bör motionsyrkandet inte bifallas.

Förslaget i motionen nr 638 beträffande sjöpolisverksamheten går i huvudsak ut från behovet av ytterligare polisbåtar. I motioner anföres att sjöpolisverksamheten f. n. är i hög grad koncentrerad till Stockholms- och Göteborgsregionerna samt att behovet av övervakning av bl. a. nöjstrafiken är stort i flera kust- och sjöområden. Av rikspolisstyrelsens petita framgår att det stigande antalet fritidsbåtar medfört att polisens arbetsuppgifter till sjöss ökat kraftigt samt att också allmänhetens krav på polisiära tjänster ökat. Liksom styrelsen anser utskottet därför i princip att polisen bör tillföras båtar för uppgifter såväl längs kusterna som i de större insjöarna. Det bör emellertid beaktas att styrelsen med hänsyn till det statsfinansiella läget icke begärt fortsatt anslag för anskaffande av båtar, och enligt utskottets mening får sjöpolisverksamheten byggas ut i den takt prioriteringssynpunkterna medger. Redan med nuvarande resurstilldelning bör enligt utskottets mening tillfälliga lokala behov i viss utsträckning kunna tillgodoses genom omdisponering av båtar. I sammanhanget vill utskottet erinra om första lagutskottets uttalande i sitt av riksdagen godkända utlåtande 1970: 31 angående vikten av att de uppgifter som åvilar tullverkets kustbevakning och polisen i större utsträckning samordnas. Utskottet finner någon riksdagens åtgärd i anledning av motionen icke vara erforderlig.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. medger att, enligt vad som förordats i statsrådsprotokollet, beställningar får läggas ut till ett värde av högst 3 000 000 kr., att betalas med början tidigast under budgetåret 1972/73,
2. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1971: 172 såvitt nu är i fråga till *Polisverket: Inköp av motorfordon m. m.* för budgetåret 1971/72 anvisar ett reservationsanslag av 33 700 000 kr., varav 20 200 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,
3. avslår motionen 1971: 638.

10. Polisverket: Underhåll och drift av motorfordon m. m. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag under punkten B 3 (s. 25 och 26) samt hemställer

att riksdagen till *Polisverket: Underhåll och drift av motorfordon m. m.* för budgetåret 1971/72 anvisar ett förslagsanslag av 49 350 000 kr., varav 28 500 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

11. Polisverket: Särskild polisverksamhet för hindrande och uppdragande av brott mot rikets säkerhet m. m. Kungl. Maj:t har under punkten B 4 (s. 26) föreslagit riksdagen att till Polisverket: Särskild polisverksamhet för hindrande och uppdragande av brott mot rikets säkerhet m. m. för budgetåret 1971/72 anvisa ett förslagsanslag av 35 300 000 kr.

Motion

I motionen 1971: 640 av herr Hermansson i Stockholm m. fl. (vpk) yrkas att riksdagen i skrivelse till regeringen hemställer att den del av säkerhetspolisens organisation som innebär inblandning i inrikespolitiken upplöses och att alla dess politiska register brännes samt att i enlighet därmed anslaget till särskild polisverksamhet reduceras.

Utskottet

Den polisiära säkerhetstjänsten i Sverige ledes av en särskild avdelning inom rikspolisstyrelsen, den s. k. säkerhetsavdelningen. Då säkerhetsärenden handlägges i styrelsen, som har parlamentarisk förankring genom sex av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter, deltar säkerhetsavdelningens chef i sammanträdena. Frågor om förebyggande och hindrande av brott mot rikets säkerhet ankommer på en byrå A under säkerhetsavdelningen. Denna byrå sörjer också för utbildning i säkerhetsskydd, personalkontroll och utlänningskontroll. Spaning och utredning av indikationer på brott mot rikets säkerhet handlägges inom en byrå B. Vid säkerhetsavdelningen finns ett för den särskilda polisverksamheten erforderligt register.

I motionen nr 640 yrkas att riksdagen hos regeringen skall hemställa att säkerhetspolisens organisation såvitt den innebär inblandning i inrikespolitiken upplöses och att dess register brännes samt att förevarande anslag reduceras i överensstämmelse härmed. Till stöd för yrkandet anföres bl. a. att den s. k. politiska åsiktsregistreringen i Sverige icke har upphört och att säkerhetspolisen fortsätter att kontrollera och bokföra dem som arbetar för kapitalismens omvandling till socialism.

Utskottet vill erinra om att den parlamentariska nämnden i Wennerströmsaffären i sitt utlåtande Handläggningen av säkerhetsfrågor (SOU 1968: 4) utförligt redovisat de synpunkter som kan anläggas på problemställningarna kring det hos säkerhetsavdelningen vid rikspolisstyrelsen förda registret och den därav berörda verksamheten. F. n. gäller enligt personalkontrollkungörelsen (1969: 446), som trädde i kraft den 1 oktober 1969, att i registret får införas uppgifter som behövs för den särskilda polisverksamheten. Anteckning i registret får icke göras enbart av det skälet att någon genom tillhörighet till organisation eller på annat sätt givit uttryck för politisk uppfattning. I övergångsbestämmelserna till kungörelsen stadgas att uppgift som finns i registret när kungörelsen träder i kraft icke får lämnas ut, om den är av sådan be-

skaffenhet att den enligt kungörelsen ej skulle få antecknas i registret. Det föreskrives också att sådan uppgift skall avföras ur registret så snart det kan ske.

Mot denna bakgrund finner utskottet, som lämnats en redogörelse för grunderna för anslagsberäkningen och för den ifrågavarande polisverksamhetens bedrivande, icke anledning till åtgärder av det slag motionärerna åsyftar. Ej heller har utskottet någon erinran mot anslagsberäkningen. På grund härav hemställer utskottet

att riksdagen

dels avslår motionen 1971: 640 såvitt gäller säkerhetspolisens organisation och register, *dels* med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionen 1971: 640 i övrigt till *Polisverket: Särskild polisverksamhet för hindrande och uppdragande av brott mot rikets säkerhet m. m.* för budgetåret 1971/72 anvisar ett förslagsanslag av 35 300 000 kr.

12. **Polisverket: Diverse utgifter.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag under punkten B 5 (s. 26 och 27) samt hemställer

att riksdagen till *Polisverket: Diverse utgifter* för budgetåret 1971/72 anvisar ett förslagsanslag av 1 500 000 kr.

13. **Lokala polisorganisationen: Utrustning.** Kungl. Maj:t har under punkten B 7 (s. 31 och 32) föreslagit riksdagen att till Lokala polisorganisationen: Utrustning för budgetåret 1971/72 anvisa ett reservationsanslag av 11 700 000 kr., varav 1 650 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Motioner

I motionerna 1971: 328 av herr Hedlund m. fl. (c) och 1971: 330 av herr Helén m. fl. (fp) hemställs såvitt nu är i fråga att riksdagen under punkten B 7 Lokala polisorganisationen: Utrustning anvisar 375 000 kr. utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit (yrk. 2 resp. yrk. 3).

Utskottet

Den i motionerna föreslagna höjningen av anslaget utöver Kungl. Maj:ts förslag avser utrustning för den ytterligare personal som föreslagits i motionerna. Frågan om personalökningen har behandlats ovan under punkten 8 (s. 7—10).

Med hänvisning till vad utskottet under nämnda punkt hemställt i fråga om beräkning av medel för avlöningar m. m. inom polisverket avstyrkes motionsförslagen.

Utskottet hemställer

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna 1971: 328 och 1971: 330, båda såvitt nu är i fråga, till *Lokala polisorganisationen: Utrustning* för budgetåret 1971/72 anvisar ett reservationsanslag av 11 700 000 kr., varav 1 650 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

14. Statens kriminaltekniska laboratorium. Polisenheter med särskild budget. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag under punkterna B 8 och B 9 (s. 32—35) och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1971/72 anvisar

1. till *Statens kriminaltekniska laboratorium* ett förslagsanslag av 4 175 000 kr.,
2. till *Polisenheter med särskild budget* ett förslagsanslag av 1 000 kr.

Åklagarväsendet

15. Riksåklagaren. Läns- och distriktsåklagarmyndigheterna. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag under punkterna C 1 och C 2 (s. 36—38) och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1971/72 anvisar

1. till *Riksåklagaren* ett förslagsanslag av 2 940 000 kr.,
2. till *Läns- och distriktsåklagarmyndigheterna* ett förslagsanslag av 66 350 000 kr.

Domstolarna

16. Högsta domstolen m. m. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag under punkten D 1 (s. 40) och hemställer

att riksdagen till *Högsta domstolen m. m.* för budgetåret 1971/72 anvisar ett förslagsanslag av 9 491 000 kr.

17. Regeringsrättens årsbok. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag under punkten D 3 (s. 41) och hemställer

att riksdagen till *Regeringsrättens årsbok* för budgetåret 1971/72 anvisar ett förslagsanslag av 150 000 kr.

18. **Hovrätterna.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:s förslag under punkten D 5 (s. 42—44) och hemställer

att riksdagen

1. bemyndigar Kungl. Maj:t att vid Svea hovrätt inrätta en tjänst som hovrättslagman i Co 4 och fyra tjänster för hovrättsråd i Co 1,
2. till *Hovrätterna* för budgetåret 1971/72 anvisar ett förslagsanslag av 34 360 000 kr.

19. **Underrätterna.** Kungl. Maj:t har under punkten D 6 (s. 45—47) föreslagit riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en tjänst för rådman i Co 1 i Södra Roslags tingsrätt,

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta tjänster i Ce 1 för teknisk ledamot i fastighetsdomstol i tingsrätt som är fastighetsdomstol,

c) till *Underrätterna* för budgetåret 1971/72 anvisa ett förslagsanslag av 192 563 000 kr.

Motion

I motionen 1971: 642 av fru Jonäng (c) och herr Olof Johansson i Stockholm (c) hemställes "att riksdagen måtte besluta om en undersökning av rättsväsendets funktion vad gäller likhet inför lagen i enlighet med vad som anförts i motionen".

Utskottet

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag.

I motionen nr 642 framhålles att det föreligger behov av en vetenskaplig undersökning som tar sikte på de sociologiska sammanhangen inom rättsvården. En undersökning bör därför enligt motionärerna göras beträffande rättsväsendets funktion såvitt gäller likhet inför lagen. Undersökningen bör behandla bl. a. frågor om sannolikheten för brott i olika socialgrupper, straffmätningen från sociologisk synpunkt och det sociala förhållandet mellan den tilltalade och hans domare.

Motioner med samma yrkande och motivering prövades av 1970 års riksdag. Allmänna beredningsutskottet anförde i sitt av riksdagen godkända utlåtande (ABU 1970: 13) bl. a. att den omfattande lagstiftningsverksamhet som pågår på rättsvårdsområdet borde leda till vissa resultat i enlighet med motionernas yttersta syfte. Någon riksdagens åtgärd i anledning av motionerna ansågs därför inte vara erforderlig, men utskottet underströk att kunskaperna om flera av de i motionerna upptagna problemen var bristfälliga och att effektiva forskningsinsatser krävdes för att klarlägga dem. De syften motionärerna ville vinna var därför enligt utskottets mening bäst betjänta av att rättssociologin erhöll goda resurser för forskningsarbete.

Även justitieutskottet hyser uppfattningen att åtskilliga av de spörsmål som beröres i motionen skulle behöva närmare belysas. I viss utsträckning sker detta genom forskning inom universitetens ram. Så t. ex. har nyligen publicerats en undersökning rörande vållande till annans död i samband med trafikolycka, benämnd Likhet inför lagen, vilket utförts vid kriminalvetenskapliga institutet vid Stockholms universitet. Utskottet finner det angeläget att verksamhet av detta slag uppmuntras och vidareutvecklas. Någon särskild undersökning av den vittomfattande karaktär som föreslås i motionen anser sig emellertid utskottet ej kunna förorda. Utskottet avstyrker således bifall till motionen.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen

- a) bemyndigar Kungl. Maj:t att inrätta en tjänst för rådmän i Co 1 i Södra Roslags tingsrätt,
- b) bemyndigar Kungl. Maj:t att inrätta tjänster i Ce 1 för teknisk ledamot i fastighetsdomstol i tingsrätt som är fastighetsdomstol,
- c) till *Underrätterna* för budgetåret 1971/72 anvisar ett förslagsanslag av 192 563 000 kr.,

2. att riksdagen avslår motionen 1971: 642.

20. **Ersättningar till nämndemän m. m.** Kungl. Maj:t har under punkten D 7 (s. 47) föreslagit riksdagen att till Ersättningar till nämndemän m. m. för budgetåret 1971/72 anvisa ett förslagsanslag av 15 100 000 kr.

Motion

I motionen 1971: 644 av herr Lindkvist m. fl. (s) yrkas att riksdagen hemställer hos Kungl. Maj:t om åtgärder för att höja ersättningen för fullgörandet av nämndemannauppdraget.

Utskottet

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts medelsberäkning.

Enligt kungörelsen (1967: 358) om ersättning till nämndemän m. fl. äger nämndeman vid tjänstgöring i bl. a. allmän underrätt och expropriationsdomstol erhålla dagarvode samt resekostnadsersättning och traktamente. Dagarvode utgår med 75 kronor för varje sammanträdesdag och i vissa fall även för resdagar. Samma regler gäller för ägodelningsnämndemän, vattenrättsnämndemän och jurymän i tryckfrihetsmål vid tjänstgöring i allmän underrätt och ägodelningsrätt.

I motionen nr 644 hemställs om åtgärder för att höja ersättningen

för nämndemannauppdrag. Till stöd för yrkandet åberopas att arvodet ofta inte täcker det inkomstbortfall eller de extrakostnader som är förenade med uppdragets fullgörande, varför risk föreligger att rekryteringen av nämndemän snedvrides. Problemet bör enligt motionärerna lösas genom att arvodet antingen höjes, förslagsvis till 125 kronor, eller kombineras med ersättning för förlorad arbetsförtjänst.

I likhet med vad som framhållits då nämndemannaarvodets storlek tidigare övervägts i riksdagen (SU 1957: 2, 1962: 2, 1967: 2) anser utskottet att gottgörelsen bör bestämmas så att den icke förändrar uppdragets karaktär av förtroendesyssla. Samtidigt är det emellertid angeläget att nämndemännen inte nödgas att för fullgörande av sitt uppdrag vidkännas sådana kostnader, att urvalet av nämndemän i realiteten begränsas till sådana personer som äger ekonomiska förutsättningar att mottaga uppdraget. Med beaktande härav och av den tid som förflutit sedan arvodet senast höjdes anser utskottet att en omprövning av ersättningen för nämndemannauppdraget nu är motiverad. Utskottet förordar därför en översyn av gällande bestämmelser under beaktande av hur ersättningsfrågorna lösts beträffande kommunala förtroendeuppdrag och andra uppdrag av liknande natur. Översynen, som bör ske skyndsamt, bör självfallet också omfatta vattenrättsnämndemän och jurymän i tryckfrihetsmål.

I sammanhanget vill utskottet understryka vikten av att nämndemannauppdragen i största möjliga utsträckning sprides på olika åldersgrupper och yrkeskategorier.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. till *Ersättningar till nämndemän m. m.* för budgetåret 1971/72 anvisar ett förslagsanslag av 15 100 000 kr.,
2. i anledning av motionen 1971: 644 hos Kungl. Maj:t hemställer om översyn av ersättningen till nämndemän m. fl. i enlighet med vad utskottet ovan anfört.

21. **Tekniska hjälpmedel m. m. vid domstolsväsendet m. fl. anslag.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag under punkterna D 8—D 10 (s. 47—51) och hemställer

att riksdagen

1. godkänner att en organisationsnämnd för domstolsväsendet med de uppgifter som angivits i statsrådsprotokollet inrättas den 1 juli 1971,
2. för budgetåret 1971/72 anvisar
 - a) till *Tekniska hjälpmedel m. m. vid domstolsväsendet* ett reservationsanslag av 740 000 kr.,

- b) till *Anskaffande av blanketter och fastighetsböcker m. m. för domstolsväsendet* ett förslagsanslag av 885 000 kr.,
- c) till *Domstolsväsendets organisationsnämnd* ett förslagsanslag av 1 540 000 kr.

Rättegångsväsendet i allmänhet

22. **Ersättning åt domare, vittnen och parter.** Kungl. Maj:t har under punkten E 1 (s. 52) föreslagit riksdagen att till Ersättning åt domare, vittnen och parter för budgetåret 1971/72 anvisa ett förslagsanslag av 26 750 000 kr.

Motioner

I motionen 1971: 174 av fru Lindberg (s) och fröken Bergegren (s) yrkas "att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till åtgärder som tillgodoser medborgarnas önskan om borgerlig begravning, varvid särskilt beaktas behovet av officianter och för ändamålet lämpliga lokaler".

I motionen 1971: 330 av herr Helén m. fl. (fp) yrkas såvitt nu är i fråga (yrk. 8 b) att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär förslag till regler om ersättning till förhörsvittnen vid förundersökning i brottmål (medborgarvittnen).

Utskottet

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag.

I motionen nr 174 framhålles att det på flertalet mindre orter i landet saknas både officianter och lämpliga lokaler för borgerlig begravning, och det ifrågasättes om inte den föreliggande kommunala befohgenheten på området borde genom lagstiftning utvidgas till en kommunal skyldighet. Motionärerna anser vidare att den ersättning som bör tillkomma begravningsförrättare kunde, som fallet är för särskilt förordnade vigselförrättare, utgå av statsmedel. I motionsyrkandet hemställes att riksdagen skall begära förslag till åtgärder som tillgodoser medborgarnas önskan om borgerlig begravning, varvid särskilt bör beaktas behovet av officianter och för ändamålet lämpliga lokaler.

Motioner rörande borgerlig begravning har tidigare behandlats av riksdagen. En år 1953 väckt motion med begäran om utredning huruvida officiellt bistånd av officiant kunde anordnas för icke-kyrklig begravning lämnades av riksdagen utan bifall. Motioner till 1970 års riksdag om statsbidrag för utgivande av vägledning angående borgerlig begravning föranledde ingen anslagsanvisning. I sitt av riksdagen godkända utlåtande över motionerna uttalade emellertid statsutskottet (SU 1970: 2 s. 2) att det förelåg behov av åtgärder för att bl. a. genom råd och anvisningar bereda dem, som önskar anordna begravning utan re-

ligiösa inslag, möjlighet att förverkliga sin önskan. Åtgärder i sådant syfte fick dock enligt utskottet närmast anses som ett allmänt kommunalt intresse och låg också inom den kommunala befogenheten. Utskottet uttalade vidare att allmänna anvisningar, som inte skapade en ny ritualbildning, med god utformning kunde ha ett betydande värde i angivet syfte. Enligt utskottets mening borde Kungl. Maj:t ha möjlighet att för sådant ändamål lämna bidrag även av statsmedel i den mån så erfordrades. Föreslagen anslagsanvisning borde dock inte komma i fråga.

Under 1960-talet har i ett antal kommuner, exempelvis Stockholm, Malmö, Helsingborg och Huddinge, fattats beslut innebärande dels att anvisning skall lämnas på personer som kan vara lämpliga och villiga att officiera vid borgerliga begravningar, dels att ersättningsordningen för dem reglerats.

Frågor om jordfästning och begravning har utförligt behandlats av kyrka—statutredningen dels i betänkandet Kyrklig organisation och förvaltning (SOU 1967: 45), dels i slutbetänkandet (SOU 1968: 11), där huvudmannaskapet för begravningsväsendet och religionsfrihetsproblematiken närmare belyses. Kyrka—statutredningens material överväges sedan 1968 av beredningen om stat och kyrka. Vid remissbehandlingen av kyrka—statutredningens slutbetänkande har åtskilliga remissinstanser framfört synpunkter på de praktiska problemen vid borgerlig begravning (se SOU 1970: 2), och det kan antagas att frågor om begravningsväsendet kommer att bli behandlade av beredningen under det fortsatta utredningsarbetet. Av intresse i sammanhanget är också att Svenska kommunförbundet efter framställning hösten 1970 från kyrkogårdsnämnden i Stockholm kommer att göra en utredning för kartläggning av samhällets åtaganden i samband med begravning.

I motionen upptagna frågor är således uppmärksammade både på kommunalt håll och av en statlig utredning. Med hänsyn härtill bör motionen inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motionen nr 330 upptages fråga om regler för ersättning till förhörsvittnen vid förundersökning i brottmål (medborgarvittnen).

Enligt rättegångsbalkens bestämmelser om förundersökning i brottmål skall vid förhör såvitt möjligt ett av undersökningsledaren anmodat trovärdigt vittne närvara. Denna reglering har tillkommit i rättssäkerhetens intresse och med hänsyn till angelägenheten av att vid behov kunna styrka vad som framkommit vid förhöret. Kan förhörsvittne ej anskaffas får förhör ändå hållas om det skulle vålla väsentlig olägenhet att uppskjuta förhöret.

I motionen redogöres för betydelsen från olika synpunkter av förhörsvittnes närvaro, och det anses att samhället måste engagera sig djupare i denna fråga än genom att endast tillhandahålla ett lagstöd. Det kan enligt motionärerna inte påräknas att uppgifterna som förhörsvittne

skall fullgöras genom oavlönade insatser. Med hänsyn till att rättsväsendet övergått till att vara en rent statlig uppgift anser motionärerna att det måste åligga staten att sörja för ersättningen och hemställer att riksdagen skall begära förslag till regler om ersättning till förhörsvittnen vid förundersökning i brottmål (medborgarvittnen).

Kommunalt avlönade medborgarvittnen av det slag motionärerna avser förekommer sedan 1957 i Göteborg, där 60 kommunalt valda förhörsvittnen tjänstgör vid förundersökningar i brottmål. Anordningen har, förutom med de ovan redovisade skälen för förekomsten av förhörsvittne, motiverats med önskemålet att hos allmänheten stärka förtroendet för de i förundersökningen verksamma polis- och åklagarmyndigheterna.

Vid 1967 års riksdag uttalade första lagutskottet i ett av riksdagen godkänt utlåtande (1LU 1967: 28) i anledning av motioner rörande medborgarvittnesinstitutionen, att utskottet fäste särskilt avseende vid att polismästaren i Göteborg funnit erfarenheterna av medborgarvittnen vara utslutande positiva, bl. a. genom att lekmannainsynen i polisarbetet ansetts ägnad att stärka allmänhetens förtroende för polisen. Utskottet fann särskild utredning, som yrkats av motionärerna, inte vara erforderlig men ansåg att Kungl. Maj:t i lämpligt sammanhang borde ta upp spörsmålet till prövning. Ställningstagandet vidhölls vid 1970 års riksdag (1LU 1970: 9), då motioner med likartat yrkande som det nu förevarande ansågs inte böra föranleda någon särskild framställning från riksdagens sida.

Utskottet finner icke anledning att frångå berörda ställningstaganden. Utskottet avstyrker således bifall till motionen.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. till *Ersättning åt domare, vittnen och parter* för budgetåret 1971/72 anvisar ett förslagsanslag av 26 750 000 kr.,
2. avslår motionen 1971: 174,
3. avslår motionen 1971: 330 såvitt nu är i fråga.

23. Kostnader enligt lagen om fri rättegång m. fl. anslag. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag under punkterna E 2—E 4 (s. 52—54) och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1971/72 anvisar

1. till *Kostnader enligt lagen om fri rättegång* ett förslagsanslag av 14 000 000 kr.,
2. till *Understöd för utomprocessuell rättshjälp* ett förslagsanslag av 3 300 000 kr.,
3. till *Tornedalens rättshjälpsanstalt* ett förslagsanslag av 490 000 kr.

Kriminalvården

24. **Kriminalvårdsstyrelsen.** Kungl. Maj:t har under punkten F 1 (s. 56—58) föreslagit riksdagen att till Kriminalvårdsstyrelsen för budgetåret 1971/72 anvisa ett förslagsanslag av 17 544 000 kr.

Motioner

I motionen 1971: 172 av herr Bohman m. fl. (m) yrkas såvitt nu är i fråga att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad i motionen anförts angående kriminalvården (yrk. B c delvis).

I motionen 1971: 330 av herr Helén m. fl. (fp) yrkas såvitt nu är i fråga att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om parlamentarisk utredning angående kriminalvårdens framtida utformning (yrk. 1).

I motionen 1971: 468 av herr Hedlund m. fl. (c) hemställes såvitt nu är i fråga att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär en översyn av kriminalvårdens anstaltsystem och de behandlingsformer som tillämpas för att möjliggöra en övergång till öppnare vårdformer och frivård (yrk. 2).

I motionen 1971: 643 av fru Jonäng m. fl. (c) hemställes att riksdagen vid sin behandling av statsverkspropositionens justitiehuvudtitel beslutar anslå 4 880 000 kr. för behandling av drogmissbrukare i allmänna häkten, i kriminalvårdens anstalter och i frivården enligt den förteckning av tjänster som återfinnes i motionen.

Utskottet

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande i januari 1967 tillkallades sakkunniga för att utreda frågan angående lagstiftningen om behandling i fångvårdsanstalt m. m. De sakkunniga, som antagit benämningen kommittén för anstaltsbehandling inom kriminalvården (KAIK), skall enligt direktiven förutsättningslöst pröva bl. a. olika problem som f. n. regleras i lagen (1964: 541) om behandling i fångvårdsanstalt, såsom principerna för de intagnas fördelning på olika anstalter, arbete och arbetsersättning, rätt till brevväxling, besök och permission samt bestraffning av disciplinära förseelser. Enligt direktiven bör särskilt uppmärksammas frågan hur man skall kunna förena rättssäkerhetskraven med önskemålet att reglerna utformas så att utvecklingen på området inte binds eller hämmas på ett olyckligt sätt. Kommittén skall även göra en översyn av lagstiftningen om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. Utredningen skall göras med utgångspunkt från det påföljdssystem som tillskapats genom brottsbalken. En annan utgångspunkt är att behandlingsreglerna bör anpassas till det moderna anstaltsbestånd som håller på att växa fram. Anstaltsystemets uppbyggnad och organisation i stort ligger alltså utanför utredningsuppdraget.

I fråga om kriminalvårdens nybyggnadsverksamhet vill utskottet erin-

ra om det planeringsarbete som bedrivs av fångvårdens byggnadskommitté. Kommittén, som tillsattes år 1956, utgör ett parlamentariskt samordningsorgan för sådan projektering av nybyggnader inom kriminalvården, som Kungl. Maj:t uppdragit åt kommittén. Kommitténs parlamentariska inslag består av fyra riksdagsledamöter, representerande olika politiska partier, och är betingat av angelägenheten att "riksdagen på nära håll skall kunna följa verkställigheten av det omfattande investeringsprogrammet" beträffande kriminalvårdens nybyggnadsverksamhet. I övrigt består kommittén av representanter för olika berörda intressen, nämligen kriminalvårdsverket, byggnadsstyrelsen, socialstyrelsen, statskontoret, den beteendevetenskapliga forskningen och personalorganisationerna. Kommitténs arbete bedrivs så att utrednings- och programarbetet sker i kommitténs regi medan projekteringen handhas av byggnadsstyrelsen i löpande samverkan med kommittén, vilken har ställning som beslutande organ i fråga om såväl projektering som detaljutformning.

I motionen nr 172 anger motionärerna — i avvaktan på KAIK:s betänkande — vissa riktlinjer för anstaltsvården, bl. a. i fråga om anstaltens konstruktion, arbetsdriftens utformning, rätten till besök och disciplinen inom anstalterna. Motionärerna yrkar att riksdagen skall ge Kungl. Maj:t till känna vad de i dessa hänseenden anför.

Utskottet har inhämtat att KAIK inom några månader kommer att avge betänkande över sitt utredningsuppdrag. Med hänsyn härtill bör något uttalande nu inte göras från riksdagens sida i de frågor som omfattas av motionsyrkandet. Utskottet avstyrker således bifall till motionen nr 172 i nu berörd del.

I motionerna nr 330 och 468 framlägges förslag om översyn på kriminalvårdsfältet. I motionen nr 330 yrkas på tillsättandet av en parlamentarisk utredning angående kriminalvårdens framtida utformning och i motionen nr 468 föreslås en översyn av kriminalvårdens anstaltsystem och behandlingsformer för att möjliggöra en övergång till öppnare vårdformer och frivård.

Den föreslagna utredningen bör enligt motionen nr 330 överväga hur fångvårdsanstaltens storlek och utformning kan påverka vård- och rehabiliteringsmöjligheterna för de intagna samt utröna om inte en stor del av det klientel som nu finns på ordinära fångvårdsanstalter med bättre resultat skulle kunna vistas på anstalter av ungefär samma typ som de nuvarande frivårdshemmen. Enligt motionärerna bör också prövas om inte en större del av anstaltstiden kan utnyttjas till att påverka den intagnes personlighet i rehabiliterande riktning. Utredningen anges även böra ta upp de grundläggande frågeställningarna rörande sanktioner, allmänprevention m. m.

Till stöd för yrkandet i motionen nr 468 anföres att det såväl i den intagnes som i samhällets intresse är nödvändigt att kriminalvården

förbättras så att vården får den avsedda rehabiliterande effekten. I sådant syfte bör det ske en omfördelning av medel från anstaltsvården till frivården. En revidering av föreliggande planer för förändringar i anstaltsbeståndet måste också ske. Enligt motionärerna bör även andra vägar prövas att nedbringa kostnaderna. Motionärerna uttalar sig också för ett i Finland försöksvis tillämpat system där vård i öppna anstalter med ett minimum av vaktpersonal kombineras med en påföljd vid rymning som innebär att den avtjänade delen av strafftiden får verkställas ånyo.

Motioner med samma eller liknande yrkande om utredning på kriminalvårdens område har prövats vid 1969 och 1970 års riksdagar. I sina av riksdagen godkända utlåtanden i dessa ärenden erinrade statsutskottet (1969: 2 s. 15 f., 1970: 2 s. 10 f.) om det parlamentariskt förankrade arbetet inom KAIK och fångvårdens byggnadskommitté samt framhöll vidare att huvudmålet för verksamheten inom kriminalvården — återanpassning i samhället — är fastslaget av statsmakterna och att medlen härför är föremål för debatt, utredningar och forskning. Vissa förhoppningar kunde enligt utskottets mening ställas på att pågående forskning och undersökningar kan lämna värdefulla bidrag i fråga om resocialiseringseffekter och specialpreventiva effekter av skilda handlingsmönster. Samtidigt underströks att den grundläggande forskningen hittills inte givit underlag för en debatt grundad på värderade och sammanställda iakttagelser. På i huvudsak dessa skäl avstyrktes förslaget om en parlamentarisk utredning rörande kriminalvården.

Justitieutskottet kan för sin del ansluta sig till de av statsutskottet framförda synpunkterna. Utskottet vill särskilt framhålla att avgörande steg har tagits för en planering av det kriminologiska forskningsarbetet, i vårt land genom tillsättandet av kommittén för kriminologisk behandlingsforskning och på det nordiska planet genom Nordiska rådets rekommendation om en samordnad planering och styrning av den kriminologiska forskningen. Forskningsplaneringen skall enligt direktiven för kommittén inriktas på projekt som syftar till att söka mäta rehabiliteringseffekten av olika behandlingsåtgärder. Därvid skall i första hand sådana undersökningar komma i fråga som kan ge underlag för ställningstaganden i fråga om kriminalvårdens praktiska utformning under den närmaste tiden. Samtidigt bör kommittén eftersträva att sätta in sitt planeringsarbete i ett större kriminalpolitiskt perspektiv. En forskning efter dessa riktlinjer — syftande till att påvisa säkrare korrelationer mellan behandlingsmetoder och behandlingsresultat — bör enligt utskottets mening öka förutsättningarna att komma fram till en rationellt utformad kriminalvård. Utskottet vill också understryka att KAIK:s uppdrag, även om det enbart har avseende på anstaltsvården, också nära berör frågorna om anstaltssystemets uppbyggnad och organisation, eftersom anstalterna självfallet måste utformas så att de kan fun-

gera i överensstämmelse med behandlingslagen och de övriga regler som gäller för de intagnas vård och behandling. Även för frivården och kriminalvården i dess helhet bör utredningsförslagen bli av betydelse, i varje fall så till vida att de bör bana väg för korresponderande åtgärder inom andra områden. I sammanhanget bör också understrykas att det i den svenska kriminalpolitiken finns en medveten strävan att ersätta anstaltsbehandling med kriminalvård i frihet och slutna anstaltsvård med öppen. Planeringen sker också på sådant sätt att den önskvärda integreringen mellan dessa olika vårdformer underlättas.

Under hänvisning till vad sålunda anförts anser utskottet att tillsättandet av en utredning med de vittomfattande uppgifter som anges i motionerna för närvarande inte bör komma i fråga. Utskottet avstyrker således bifall till motionerna nr 330 och 468 i nu förevarande delar.

I motionen nr 643 hemställs om en resursförstärkning för utbyggnad av behandlingsmöjligheterna för drogmissbrukare på fångvårdsanstalterna, de allmänna häktena och inom frivården. Förstärkningen föreslås väsentligen i form av ett antal tjänster för bl. a. läkare, psykologer, assistenter, vårdare, skyddsassistenter och biträden och kräver enligt motionärernas beräkningar ett anslag på 4 880 000 kr. Yrkandet spannar över hela kriminalvårdsfältet — det berör anslagen under punkterna F 1, F 2 och F 3 — men upptages i ett sammanhang under förevarande punkt.

Motionsförslaget an knyter nära till de förslag som framlagts av narkomanvårdskommittén i dess betänkande Narkotikaproblemet, del III (SOU 1969: 52) och som med vissa jämkningar upptagits i kriminalvårdsstyrelsens petita. Bakgrunden till förslagen är den kraftiga ökningen av antalet drogmissbrukare bland kriminalvårdsklientelet under de fem senaste åren. Inom anstaltsklientelet uppgick antalet missbrukare den 1 april 1970 till ca 1 100 eller till 22 procent av antalet intagna. Motsvarande antal inom frivårdsklientelet var drygt 2 300, eller 10 procent. Även om utvecklingen under det senaste året i huvudsak synes ha stagnerat, är läget enligt utskottets mening mycket oroande. Den behandlingscentral för frivården som utskottet — utöver Kungl. Maj:ts förslag — under punkten 26 nedan tillstyrker bör ses som ett steg på vägen mot ett adekvat behandlingsprogram för drogmissbrukarna inom kriminalvårdsklientelet.

Härutöver anser sig utskottet icke för ändamålet kunna förorda att några särskilda medel anvisas vid sidan av Kungl. Maj:ts förslag till fortsatt utbyggnad av kriminalvårdens resurser. Utskottets förhoppning är emellertid att de fortsatta övervägandena i anledning av narkomanvårdskommitténs betänkanden skall leda till en allmän upprustning av vården av drogmissbrukarna och över huvud taget medföra en förbättring av samhällets möjligheter att komma till rätta med narkotikamissbruket, åtgärder som självfallet även får positiva verk-

ningar för kriminalvårdsklientelet. I anslutning härtill vill utskottet vända sig mot den förekommande tendensen att hänvisa narkotikamissbrukare bland frivårdsklientelet till kriminalvården då hjälp påkallas; kriminalvårdsfallen har samma rätt som andra medborgare till vanlig sjuk- och socialvård.

I enlighet med det anförda avstyrker utskottet motionen nr 643.

Utskottet har ingen erinran mot Kungl. Maj:ts medelsberäkning.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1971: 643 såvitt nu är i fråga till *Kriminalvårdsstyrelsen* för budgetåret 1971/72 anvisar ett förslagsanslag av 17 544 000 kr.,
2. avslår motionerna 1971: 172, 1971: 330 och 1971: 468, samtliga såvitt nu är i fråga.

25. **Fångvårdsanstalterna.** Kungl. Maj:t har under punkten F 2 (s. 58—61) föreslagit riksdagen att till Fångvårdsanstalterna för budgetåret 1971/72 anvisa ett förslagsanslag av 256 173 000 kr.

Motioner

I motionen 1971: 467 av herr Hagberg m. fl. (vpk) yrkas att riksdagen i skrivelse till regeringen hemställer att assistenternas arbets-situation på fångvårdsanstalterna och normerna för beräkning av anstalternas assistentbehov blir föremål för utredning och att förslag om förbättringar förelägges riksdagen.

I motionen 1971: 643 av fru Jonäng m. fl. (c) framställt yrkande rörande medel till behandlingen av drogmissbrukare — avseende anslagen under F 1, F 2 och F 3 — har redovisats ovan under punkten 24 (s. 21).

Utskottet

Kungl. Maj:ts förslag innebär bl. a. en förstärkning av anstaltspersonalen under senare hälften av budgetåret med 35 tillsynsmans-tjänster och 130 vårdartjänster för att kompensera den överenskomna förkortningen av arbetstiden till 40 timmar per vecka för vård- och tillsynspersonalen. Medel har också beräknats för bl. a. tio tjänster som tillsynsman eller vårdare och för två tjänster som biträde såsom förstärkningar av personalen på vissa befintliga anstalter samt för 49 tjänster för en ny öppen anstalt i Viskan och för sammanlagt 47 tjänster för nya allmänna häkten i Gävle, Helsingborg, Härnösand och Mariestad. Samtidigt har, som en följd av en planerad koncentration av anstalts-

systemet och därmed förenad avveckling av ett antal anstaltsplatser, anslaget reducerats med ett belopp, motsvarande medel för ett 90-tal tjänster. Ytterligare medel har anslagits för bl. a. idrotts-, bildnings- och biblioteksverksamhet inom anstalterna. Sammanlagt innebär Kungl. Maj:ts förslag, trots en stark återhållsamhet i förhållande till kriminalvårdsstyrelsens äskanden, en höjning av anslaget till fångvårdsanstalterna med drygt 27 milj. kr.

I motionen nr 467 hemställs att assistenternas arbetssituation på fångvårdsanstalterna och normerna för beräkning av anstalternas assistentbehov blir föremål för utredning och att förslag om förbättringar förelägges riksdagen.

Behovet av ytterligare assistenter på fångvårdsanstalterna har länge påtalats, och utskottet är medvetet om dessa tjänstemäns besvärliga arbetsförhållanden. Frågan om anstalternas assistentbehov hänger emellertid nära samman med anstaltsbehandlings utformning. Då som ovan angivits KAIK inom kort väntas framlägga förslag härom, kan utskottet icke förorda en utredning i det av motionärerna angivna syftet. Utskottet avstyrker således motionen nr 467.

Beträffande yrkandet i motionen nr 643 angående anslag till behandlingen av drogmissbrukare hänvisar utskottet till sin bedömning under punkt 24 ovan.

Mot Kungl. Maj:ts medelsberäkning har utskottet ingen erinran.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1971: 643 såvitt nu är i fråga till *Fångvårdsanstalterna* för budgetåret 1971/72 anvisar ett förslagsanslag av 256 173 000 kr.,
2. avslår motionen 1971: 467.

26. **Frivården.** Kungl. Maj:t har under punkten F 3 (s. 62 och 63) föreslagit riksdagen att till Frivården för budgetåret 1971/72 anvisa ett förslagsanslag av 45 107 000 kr.

Motioner

I motionen 1971: 172 av herr Bohman m. fl. (m) hemställs såvitt nu är i fråga att riksdagen till Frivården för budgetåret 1971/72 anvisar ett förslagsanslag av 48 607 000 kr. (yrk. A 3).

I motionen 1971: 330 av herr Helén m. fl. (fp) hemställs såvitt nu är i fråga att riksdagen under F 3 Frivården utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit anvisar 1 200 000 kr., avseende tjänster för 20 skyddsassistenter och 10 biträden (yrk. 4).

I motionen 1971: 468 av herr Hedlund m. fl. (c) hemställs såvitt

nu är i fråga att riksdagen till Frivården för budgetåret 1971/72 anvisar ett förslagsanslag av 46 107 000 kr. (yrk. 1).

I motionen 1971: 469 av herr Måbrink m. fl. (vpk) yrkas att riksdagen i skrivelse till regeringen hemställer att frågan om skyddskonsulentdistriktens organisation i Stockholm, Göteborg och Malmö, avseende distriktens sammanslagning och anknötning till den kommunala socialvårdens stadsdelsdistrikt med huvudkontor och lokalkontor, blir föremål för en utredning och att förslag härom förelägges riksdagen.

I motionen 1971:470 av herr Måbrink m. fl. (vpk) hemställs att riksdagen måtte besluta om sådan ändring av 28 kap. 4 och 5 §§ brottsbalken att skyddstillsynens prövotid ändras från tre till ett år med möjlighet till förlängning till maximalt tre år samt att vederbörande utskott utarbetar nödvändig lagtext.

I motionen 1971: 471 av fru Nordlander m. fl. (vpk) yrkas att riksdagen i skrivelse till regeringen hemställer om utredning av övervakningsnämndernas sammansättning och arbetsuppgifter.

I motionen 1971: 637 av fru Dahl m. fl. (s) hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär en översyn av organisation, sammansättning, verksamhetsformer och befogenheter för övervakningsnämnderna samt skyddskonsulent- och övervakarorganisationen.

I motionen 1971: 639 av herr Hedin m. fl. (m, c, fp) hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning och förslag till höstriksdagen om former för en av staten stödd utökad övervakarverksamhet inom de religiösa och i övrigt ideella organisationerna.

I motionen 1971: 643 av fru Jonäng m. fl. (c) framställt yrkande rörande medel till behandlingen av drogmisbrukare — avseende anslagen under F 1, F 2 och F 3 — har redovisats ovan under punkten 24 (s. 21).

Utskottet

Kungl. Maj:ts förslag till medelsanvisning under punkten F 3 innebär en fortsättning av den omfattande utbyggnad av frivårdens allmänna resurser som pågått under hela 1960-talet. Medel beräknas bl. a. för ytterligare två skyddskonsulenter i anledning av en uppdelning av Gävle och Luleå skyddskonsulentdistrikt. I övrigt tillföres frivården bl. a. medel för 13 skyddsassistenter och 25 biträden. Den totala personella förstärkningen enligt Kungl. Maj:ts förslag uppgår till 43 tjänster.

Den nämnda uppdelningen av skyddskonsulentdistrikt överensstämmer med ett förslag som upptagits i ett under 1970 avlämnat betänkande av organisationsutredningen om kriminalvård i frihet (stencil Ju 1970: 12). Förslag i detta betänkande har också delvis legat till grund för kriminalvårdsstyrelsens i statsverkspropositionen redovisade

äskanden avseende bl. a. en omfattande satsning på en allmän utbyggnad av frivården. Styrelsens anslagsframställningar innefattar vidare bl. a. medel för tjänster och arvoden för en behandlingscentral för frivårdsklientelet i Stockholmsområdet.

Organisationsutredningen för kriminalvård i frihet har haft att utreda bl. a. möjligheterna till en effektivisering av frivårdsarbetet genom olika organisatoriska förändringar, behovet av ändringar av övervakningsnämndernas verksamhetsområden och av indelningen i skyddskonsulentdistrikt. I utredningens betänkande behandlas bl. a. också övervakningsnämndernas sammansättning och beslutsformer, förläggningen av nämndernas kanslier samt ersättningsgrunder för ledamöter i övervakningsnämnd. Förslag framlägges också beträffande de s. k. frivårdsinspektörerna och räjongassistenterna för samordning av anstaltsvård och frivård. Vidare föreslås särskild utredning av frågan om en sammanslagning av skyddskonsulentdistrikten i storstäderna till ett enda distrikt med huvudexpedition och lokalkontor, anknutna till den kommunala socialförvaltningens regionala indelningar av storstaden. Organisationsutredningens betänkande har remissbehandlats och är nu föremål för övervägande inom justitiedepartementet.

I motionerna nr 172, 330 och 468 framställs — bl. a. mot bakgrunden av att frivården tillföres alltmer svårbehandlande fall med alkohol- och narkotikaproblem — yrkanden om högre anslag till frivården än Kungl. Maj:ts förslag innehåller. Den i motionen nr 172 föreslagna uppräkningskostnaden av anslaget — med 3,5 milj. kr. — avser främst att möjliggöra inrättandet av den ovannämnda av kriminalvårdsstyrelsen föreslagna behandlingscentralen för frivårdsklientelet i Stockholmsområdet. Uppräkningskostnaden enligt motionerna nr 330 och 468 utgör 1,2 milj. kr. resp. 1 milj. kr.

Utskottet finner att de ökade svårigheterna vid behandlingen av frivårdsklientelet i Stockholmsområdet, betingade bl. a. av koncentrationen dit av psykiskt särpräglade och socialt utslagna oftast alkohol- eller narkotikaskadade klienter, ger anledning till djup oro. Det svårbehandlade klientelet kräver kvalificerad hjälp. Eftersom nuvarande organisation inte ger tillräckliga möjligheter härtill är enligt utskottets mening en ytterligare förstärkning utöver vad som innefattas i Kungl. Maj:ts förslag ofrånkomlig. Utskottet vill därför tillstyrka kriminalvårdsstyrelsens förslag om inrättandet av en behandlingscentral för frivårdsklientelet i Stockholmsområdet. Behandlingscentralen bör i huvudsaklig överensstämmelse med vad kriminalvårdsstyrelsen anfört i anslagsframställningarna för budgetåret 1971/72 förses med bl. a. en akutvårdsavdelning, ett inackorderingshem, en socialmedicinsk sektion och en social sektion. Inrättandet av centralen föranleder enligt kriminalvårdsstyrelsen en uppräkningskostnad av anslaget F 3 Frivården med 1 613 573 kr., av anslaget F 5 Engångsanskaffning av inventarier m. m.

med 315 000 kr. och av anslaget F 7 Utbildning av personal m. fl. med 25 000 kr., eller med sammanlagt ca 2 000 000 kr. Utskottet tillstyrker att riksdagen under förevarande anslag utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit beräknar 1 614 000 kr. En uppräknig av anslagen F 5 och F 7 föreslås nedan under punkterna 28 och 30. Med hänsyn till de betydande inslagen av socialvårdande och framför allt sjukvårdande karaktär i den planerade verksamheten vill utskottet betona nödvändigheten av att vid projektets genomförande erforderligt samråd äger rum med socialstyrelsen och att samordningen med sjukvården och socialvården även i övrigt ägnas särskild uppmärksamhet. Det kan enligt utskottets mening ifrågasättas vilket organ som är lämpligast som huvudman för en verksamhet av ifrågavarande slag. Utskottet förutsätter därför att erfarenheterna av verksamheten redovisas för riksdagen samt att i samband därmed huvudmannaskapsfrågorna kan ytterligare övervägas.

I övrigt bör motionsyrkandena inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motionerna nr 469, 471 och 637 framställes krav på utredning av skilda frågor på frivårdens område. I motionen nr 469 yrkas sålunda att frågan om skyddskonsulentdistriktens organisation i Stockholm, Göteborg och Malmö blir föremål för utredning. I motionerna nr 471 och 637 hemställes om utredning av övervakningsnämndernas sammansättning och arbetsuppgifter. Enligt motionen nr 637 bör en sådan utredning också gälla skyddskonsulent- och övervakarorganisationen.

Som ovan anförts har organisationsutredningen under sitt arbete på en effektivisering av frivårdsarbetet övervägt bl. a. indelningen i skyddskonsulentdistrikt. Utredningen har också framlagt åtskilliga förslag rörande skyddskonsulentorganisationen, innefattande bl. a. en avsevärd förstärkning av den handläggande personalen. Rörande den i motionen nr 469 upptagna frågan om skyddskonsulentdistriktens organisation i storstäderna har utredningen gjort en framställning om prövning i särskild ordning. Utredningens förslag är föremål för Kungl. Maj:ts övervägande. Någon riksdagens åtgärd i anledning av motionerna nr 637, såvitt gäller skyddskonsulentorganisationen, och nr 469 är därför inte erforderlig.

Även i motionerna nr 471 och 637 framställda yrkanden om övervakningsnämndernas sammansättning och arbetsuppgifter är som ovan framgått föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Inte heller dessa motionsyrkanden påkallar därför någon riksdagens åtgärd.

I anslutning till yrkandet i motionen nr 637 om översyn av övervakarorganisationen uttalar motionärerna att övervakarens roll bör förändras från en övervakande och kontrollerande funktion till en kontaktskapande och stödjande funktion samt föreslår en namnändring till kontaktperson. Förslag om en liknande förändring av arbetsuppgifterna har vid 1969 och 1970 års riksdagar på förslag av statsutskottet (SU

1969: 2 s. 22, 1970: 2 s. 13 f.) avvisats med hänvisning bl. a. till svårigheten att realisera tanken utan att kontaktmännen kommer att fungera som tjänstemän. Även frågan om ändring av benämningen övervakare har tidigare behandlats av riksdagen; i första lagutskottets av riksdagen godkända utlåtande 1969: 5 i anledning av motioner rörande sådan ändring fann utskottet — även om syftet med motionerna ansågs förtjäna beaktande — icke anledning till något initiativ från riksdagens sida. Utskottet hänvisade till att socialutredningen — vars arbete alltjämt pågår — torde komma att ta upp spörsmålet om benämningen på dem som erhåller övervaknings- eller tillsynsuppdrag samt till att frågan torde få övervägas allteftersom berörd lagstiftning ses över. Justitieutskottet finner nu ej anledning att frånga riksdagens tidigare ställningstaganden.

I enlighet med vad sålunda anförts avstyrker utskottet bifall till motionerna nr 471 och 637.

Härutöver vill utskottet i anledning av uttalanden i motionen nr 637 angående prövningen av ärenden enligt 6 § tredje stycket passkungörelsen erinra om att 1969 års riksdag på förslag av första lagutskottet (1LU 1969: 30) hemställt att regler utfärdas rörande besvär mot övervakningsnämnds beslut i passärenden. Frågan är alltjämt beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

I motionen nr 470 hemställs om en förkortning från tre till ett år av prövotiden för den som dömts till skyddstillsyn. Frågan beröres också i den nyss behandlade motionen nr 637. Till stöd för yrkandet anföres i motionen nr 470 bl. a. att en kortare prövotid skulle ge de frivårdande organen möjlighet att inrikta sin verksamhet på de mera tids- och arbetskrävande klientgrupperna. I motionerna åberopas också att prövotiden vid villkorlig frigivning från fängelse som regel är ett år.

Enligt bestämmelserna i brottsbalken står den som dömts till skyddstillsyn under prövotiden under övervakning. Om övervakning inte längre är erforderlig skall övervakningsnämnden förordna om övervakningens upphörande. Med hänsyn till detta stadgande, som enligt utskottets mening bör tillämpas utan dröjsmål så snart behov av övervakning ej längre föreligger, finner utskottet ej tillräckliga skäl att tillstyrka den ifrågasatta lagändringen. Motionen bör således inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Motionen nr 639 upptar yrkande om skyndsamt utredning och förslag rörande en av staten stödd, utökad övervakarverksamhet inom religiösa och övriga ideella organisationer. Till stöd för yrkandet åberopas bl. a. svårigheterna att rekrytera tillräckligt antal lämpliga övervakare, vilket haft till följd att alltför många uppdrag lagts på varje övervakare. I motionen skisseras en institutionell övervakningsverksamhet inom organisationernas ram. Utskottet finner det i hög grad angeläget att frivilliga krafter inom de ifrågasatta organisationerna engagerar sig i frivårds-

verksamheten, vilket redan förekommer i icke obetydlig omfattning till stor båtnad för samhällets resocialiserande strävanden. Det synes emellertid kunna ifrågasättas om det är lämpligt att för ändamålet bygga upp en särskild organisation vid sidan av den statliga administrationen, som redan omfattar en grupp av över 10 000 frivilliga övervakare förutom de tjänstemän inom bl. a. skyddskonsulentdistrikten som åtar sig övervakningsuppdrag. Med hänsyn härtill kan utskottet inte tillstyrka motionen.

Beträffande yrkandet i motionen nr 643 angående anslag till behandlingen av drogmisbrukare hänvisar utskottet till sin bedömning under punkt 24 ovan.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om inrättandet av en behandlingscentral för frivårdsklientelet i Stockholmsområdet,
2. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna 1971: 172, 1971: 330, 1971: 468 och 1971: 643, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, till *Frivården* för budgetåret 1971/72 anvisar ett förslagsanslag av 46 721 000 kr.,
3. avslår motionen 1971: 469,
4. avslår motionen 1971: 470,
5. avslår motionen 1971: 471,
6. avslår motionen 1971: 637,
7. avslår motionen 1971: 639.

27. **Maskin- och verktygsutrustning m. m.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag under punkten F 4 (s. 63) och hemställer

att riksdagen till *Maskin- och verktygsutrustning m. m.* för budgetåret 1971/72 anvisar ett reservationsanslag av 2 385 000 kr.

28. **Engångsanskaffning av inventarier m. m.** Kungl. Maj:t har under punkten F 5 (s. 64) föreslagit riksdagen att till Engångsanskaffning av inventarier m. m. för budgetåret 1971/72 anvisa ett reservationsanslag av 3 365 000 kr.

Utskottet

Under hänvisning till vad utskottet anfört under punkt 26 ovan angående inrättandet av en behandlingscentral för frivårdsklientelet i Stockholmsområdet tillstyrker utskottet en uppräknig av förevarande anslag med 315 000 kr.

Utskottet hemställer

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna 1971: 172, 1971: 330, 1971: 468 och 1971: 643, samtliga

motioner såvitt nu är i fråga, till *Engångsanskaffning av inventarier m. m.* för budgetåret 1971/72 anvisar ett reservationsanslag av 3 680 000 kr.

29. Anskaffning, montering och transport av baracker m. m. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag under punkten F 6 (s. 64) och hemställer

att riksdagen till *Anskaffning, montering och transport av baracker m. m.* för budgetåret 1971/72 anvisar ett reservationsanslag av 660 000 kr.

30. Utbildning av personal m. fl. Kungl. Maj:t har under punkten F 7 (s. 65) föreslagit riksdagen att till *Utbildning av personal m. fl.* för budgetåret 1971/72 anvisa ett reservationsanslag av 2 100 000 kr.

Utskottet

Under hänvisning till vad utskottet anfört under punkten 26 ovan angående inrättandet av en behandlingscentral för frivårdsklientelet i Stockholmsområdet tillstyrker utskottet en uppräknig av förevarande anslag med 25 000 kr.

Utskottet hemställer

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna 1971: 172, 1971: 330, 1971: 468 och 1971: 643, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, till *Utbildning av personal m. fl.* för budgetåret 1971/72 anvisar ett reservationsanslag av 2 125 000 kr.

31. Kriminologisk forskning. Kungl. Maj:t har under punkten F 8 (s. 65) föreslagit riksdagen att till *Kriminologisk forskning för budgetåret 1971/72* anvisa ett reservationsanslag av 440 000 kr.

Motion

I motionen 1971: 172 av herr Bohman m. fl. (m) yrkas såvitt nu är i fråga att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att kriminologisk forskning rörande allmänpreventionens betydelse snarast igångsättes och att erforderliga resurser härför ställes till förfogande (yrk. B b).

Utskottet

I motionen nr 172 framhålles att kunskapen om olika brottspåföljders verkan är ytterst bristfällig och att det är angeläget att grundläggande forskning igångsättes för att söka klarlägga vilken betydelse olika påföljder har för laglydnaden och att forskningen intensifieras när det gäller att fastställa allmänpreventionens effekt. Motionsyrkan-

det innefattar förslag att riksdagen skall hos Kungl. Maj:t hemställa att kriminologisk forskning rörande allmänpreventionens betydelse snarast igångsättes och att erforderliga resurser härför ställes till förfogande.

Motioner av samma innehåll behandlades av 1969 och 1970 års riksdagar (SU 1969: 2 s. 24, 1970: 2 s. 14 f.). Statsutskottet erinrade därvid om tillsättandet av den under punkten 24 ovan omnämnda kommittén för systematisk forskningsplanering på kriminalvårdens område och framhöll att, även om kommittén i första hand hade att ta upp mer närliggande projekt än det som förordas i motionen, verksamheten efter hand borde kunna utvidgas till kriminologin och angränsande fält, varvid även nu ifrågavarande forskningskrav borde prövas. Utskottet erinrade också om Sveriges engagemang i den kriminologiska forskning som bedrivs inom Förenta nationernas och Europarådets ram. Någon riksdagens åtgärd för prioritering av forskningsuppgifterna var enligt utskottets mening inte lämplig och motionerna avslogs på utskottets förslag.

Justitieutskottet delar statsutskottets bedömning. Med hänvisning härtill och till vad utskottet ovan under punkten 24 anfört angående den intensifierade forskningsplaneringen på kriminalvårdens område avstyrker utskottet bifall till motionen nr 172 i förevarande del.

Utskottet har ingen erinran mot Kungl. Maj:ts medelsberäkning.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. till *Kriminologisk forskning* för budgetåret 1971/72 anvisar ett reservationsanslag av 440 000 kr.,
2. avslår motionen 1971: 172 såvitt nu är i fråga.

32. Frivillig kontaktverksamhet m. m. Kriminalvårdsenheter med särskild budget. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag under punkterna F 9 och F 10 (s. 65—67) och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1971/72 anvisar

1. till *Frivillig kontaktverksamhet m. m.* ett reservationsanslag av 100 000 kr.,
2. till *Kriminalvårdsenheter med särskild budget* ett förslagsanslag av 1 000 kr.

Diverse

33. Bidrag till utgivande av författningskommentarer m. m. med flera anslag. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag under punkterna G 1—G 3 (s. 68 och 69) samt hemställer

att riksdagen för budgetåret 1971/72 anvisar

1. till *Bidrag för utgivande av författningskommentarer m. m.* ett reservationsanslag av 50 000 kr.,
2. till *Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m. m. inom privaträttens område* ett förslagsanslag av 100 000 kr.,
3. till *Bidrag till Nordisk Domssamling* ett reservationsanslag av 12 000 kr.

34. **Hyresnämnderna. Vissa kostnader i anledning av allmänna val.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag under punkterna G 5 och G 6 (s. 69—71) om hemställen

att riksdagen för budgetåret 1971/72 anvisar

1. till *Hyresnämnderna* ett förslagsanslag av 10 970 000 kr.,
2. till *Vissa kostnader i anledning av allmänna val* ett förslagsanslag av 500 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

STATENS AFFÄRSVERKSFONDER

Domänverket

35. **Förvärv av jordbruksfastigheter för kriminalvården.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag under punkten I: G 1 (s. 72) och hemställer

att riksdagen till *Förvärv av jordbruksfastigheter för kriminalvården* för budgetåret 1971/72 anvisar ett investeringsanslag av 1 000 kr.

STATENS ALLMÄNNA FASTIGHETSFOND

36. **Polishus m. m. med flera anslag.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag under punkterna II: 1—4 (s. 72—78) och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1971/72 anvisar

1. till *Polishus m. m.* ett investeringsanslag av 40 000 000 kr.,
2. till *Byggnadsarbeten för domstolsväsendet* ett investeringsanslag av 3 000 000 kr.,
3. till *Vissa byggnadsarbeten för kriminalvården* ett investeringsanslag av 10 000 000 kr.,
4. till *Nybyggnad i kvarteret Kronoberg i Stockholm* ett investeringsanslag av 1 000 kr.

BEHANDLAD FRÅGA

37. **Behandlad fråga.** Kungl. Maj:ts förslag under punkten A 9 Centralnämnden för fastighetsdata har bifallits av riksdagen på grundval av civilutskottets betänkande nr 5, varom utskottet här erinrar.

UPPSKJUTNA FRÅGOR

38. **Uppskjutna frågor.** Senare under sessionen kommer konstitutionsutskottet att yttra sig beträffande Kungl. Maj:ts under följande punkter framlagda förslag, nämligen

D 2 Regeringsrätten

D 4 Kammarrätterna

G 4 Bidrag till politiska partier,

vilket justitieutskottet här anmäler.

Stockholm den 15 april 1971

På justitieutskottets vägnar

ASTRID KRISTENSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit: fru Kristensson (m), fröken Bergegren (s), fröken Mattson (s), herrar Dockered (c), Ernulf (fp), Larfors (s), Johansson i Växjö (c), Jönsson i Malmö (s), Westberg i Ljusdal (fp), Nygren (s), Schött (m), Polstam (c), fru Nordlander (vpk), herrar Josefsson i Halmstad (s) och Alf Pettersson i Malmö (s).

Vid behandlingen av punkterna 1—6 samt 24—38 har herr Ernulf (fp) ersatts av herr Petersson i Röstånga (fp). Vid behandlingen av punkterna 1—23 har fru Nordlander (vpk) ersatts av herr Hagberg (vpk).

Reservationer

vid punkten 6 (Ersättning för personskador på grund av brott)

1. beträffande *utredning om vidgad ersättning m. m.* av fru Kristensson (m), herrar Dockered (c), Johansson i Växjö (c), Westberg i Ljusdal (fp), Schött (m), Polstam (c) och Petersson i Röstånga (fp), vilka ansett

dels att den del av utskottets betänkande på s. 5 som börjar med orden "Utskottet ser" och slutar med orden "riksdagens sida" bort ha följande lydelse.

Frågor om statlig ersättning till personer som åsamkas skador genom brott har under det senaste decenniet upptagits till övervägande i riksdagen så gott som varje år. Därvid har regelmässigt framhållits angelägenheten av att de som blir offer för brott i största möjliga utsträckning får gottgörelse för sina skador. Det förslag till ersättningsordning som nu framlägges tillgodoser enligt utskottets mening inte de önskemål som riksdagen uttalat. Mycket stark kritik har också framkommit vid förslagens remissbehandling. Här må endast nämnas att förslaget avstyrkes av LO, som ifrågasätter om förslaget verkligen fyller något egentligt syfte, samt att flertalet av övriga elva remissorgan anser att förslaget är för restriktivt i olika avseenden.

I och för sig är det givetvis ett framsteg att ersättning av statsmedel skall kunna ges till dem som har drabbats av personskada genom brottslig handling. Om man beaktar det grundskydd som socialförsäkringen ger vid sjukdom och skadefall och samtidigt noterar att den föreslagna ersättningsordningen för sin tillämpning förutsätter att skadan medfört påtagliga ekonomiska svårigheter för den drabbade, står det emellertid klart vilken obetydlig räckvidd promemorians förslag i realiteten har. Än tydligare framstår detta genom att ersättning för sveda och värk samt framtida men — som ej täcks av socialförsäkringen — i princip ej skall utgå. Avståndstagandet i promemorian från tankegången att staten bär ansvaret för skadeverkningar genom bristande övervakning av ordningen i samhället eller genom otillräckligt förebyggande av brott liksom hänvisningen till möjligheterna för den enskilde att teckna privata försäkringar belyser ytterligare att förslaget inte innebär någon lösning av det viktiga samhällsproblem det här gäller.

I överensstämmelse med yrkandena i motionerna nr 329, 330 och 331 anser sig utskottet därför böra förorda att spörsmålen om statlig ersättning för skador genom brott blir föremål för förnyad utredning. Utredningsarbetet bör, som föreslås i motionen nr 329, bedrivas i parlamentariska former. Utskottet är icke berett att på det nu föreliggande materialet ge bestämda anvisningar om hur de många spörsmål av delvis mycket komplicerad natur som hänger samman med ett vidgat statligt ersättningsansvar skall lösas. En riktpunkt för utredningen måste emellertid vara att även egendomsskador och skador av ideell natur skall kunna ersättas. Ett önskemål är också att allmänna skadeståndsrättsliga regler i görligaste mån skall tillämpas vid ersättningsbedömningen och att prövningen anförtros domstol eller domstolsliknande organ.

Utredningen bör bedrivas skyndsamt med beaktande av möjligheterna att framlägga förslag till partiella reformer.

Önskemålen i motionen nr 329 att översynen skall omfatta hela det skadeståndsrättsliga problemkomplexet anser sig utskottet ej böra biträda med hänsyn till att det sedan länge pågående arbetet på ny skadeståndslagstiftning nu uppgivits befinna sig i sitt slutskede; en lagråds-

remiss med förslag till skadeståndslag med regler om bl. a. arbetsgivares och arbetstagares skadeståndsansvar samt skadestånd i offentlig verksamhet beräknas bli offentliggjord innevarande månad.

Vad härefter gäller frågan om ersättning till polismän för kroppsskada vill utskottet endast erinra om att 1967 års riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t anhållit om förslag till bestämmelser härom i sådan tid att reglerna kunde träda i kraft den 1 juli 1968 samt att 1968 års riksdag i ny skrivelse understrukt angelägenheten av att spörsmålet snarast möjligt fick sin lösning. Enligt utskottets mening framstår det som minst sagt anmärkningsvärt att Kungl. Maj:t trots riksdagens sålunda uttalade önskemål ännu icke framlagt förslag i ämnet. Vad utskottet i denna del anfört bör ges Kungl. Maj:t till känna.

dels att utskottet under punkterna 3. och 4. bort hemställa att riksdagen

3. i anledning av motionen 1971: 172 såvitt nu är i fråga ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört rörande ersättning till polismän för kroppsskada,
4. i anledning av motionen 1971: 329, motionen 1971: 330 såvitt gäller yrkande 6 och motionen 1971: 331 hos Kungl. Maj:t hemställer om utredning av frågan om vidgad ersättning till brottsoffer i enlighet med vad utskottet anfört.

vid *punkten 8* (Lokala polisorganisationen: Förvaltningskostnader)

2. beträffande *medelsberäkningen* av fru *Kristensson* (m), herrar *Dockered* (c), *Ernulf* (fp), *Johansson* i Växjö (c), *Westberg* i Ljusdal (fp), *Schött* (m) och *Polstam* (c), vilka ansett

dels att det avsnitt av utskottets betänkande som börjar på s. 8 med orden "Utskottet anser" och slutar på s. 9 med orden "lokala polisorganisationen" bort ersättas med text av följande lydelse.

Hur allvarlig situationen är belyses av uttalanden i rikspolisstyrelsens i september 1970 avlämnade *petita* för nästkommande budgetår. Styrelsen säger där att det med nuvarande resurser inte är möjligt att ge den enskilde medborgaren tillfredsställande skydd till person och egendom och uttalar vidare, i anslutning till redogörelse för den tilltagande våldsbrottsligheten, att det måste betecknas som synnerligen otillfredsställande att allmänheten, särskilt äldre personer, av fruktan för att bli överfallen inte vågar ge sig ut på gator eller begagna allmänna transportmedel under kvälls- och nattetid.

Utvecklingen efter den tidpunkt, då dessa konstateranden gjordes, innebär en ytterligare försämring av förhållandena. Så t. ex. har övergreppen mot passagerare och personal på tunnelbanan i Stockholm ökat

både i antal och svårighetsgrad. Våldsmentaliteten har tagit sig nya uttryck i ökat antal bank- och postrån samt i terroråd med internationell anknytning. Läget på narkotikafronten inger allt djupare oro.

För att vända utvecklingen är det enligt utskottets mening nödvändigt med åtgärder på bred front och en effektiv samordning av samhällets insatser på rättsområdet. Dessa synpunkter utvecklas närmare i den reservation som fogats till utskottets betänkande 1971: 6. Ett viktigt inslag i en sådan satsning är självfallet en förstärkning av polisens resurser. Inte minst angelägen är enligt utskottets mening en förbättrad allmän övervakning, ägnad att förhindra brott och tillgodose de enskilda människornas krav på rättssamhällets skydd. Brottutvecklingen kräver även en kraftig förstärkning av polisens utredningsverksamhet; nuvarande låga uppklaringsprocent kan inte accepteras. Den allmänna utvecklingen på trafikområdet och övervakningens betydelse för trafiksäkerheten nödvändiggör också ökade personella resurser vid de trafikövervakande enheterna.

Kungl. Maj:ts förslag på personalsidan motsvarar inte ens det arbetskraftsbortfall som följer av den arbetstidsförkortning som inträder den 1 januari 1972. Enligt utskottets mening är det knappast försvarligt att underskrida rikspolisstyrelsens förslag, som redan det innebär en nedläggning av polischefernas och länsstyrelsernas äskanden med mer än 50 procent. Med hänsyn till de rationaliseringsvinster som kan väntas av den pågående omorganisationen av polisdistriktens interna organisation och genom överförandet av vissa polisuppgifter till annan personal har utskottet emellertid i det rådande budgetpolitiska läget ansett sig kunna begränsa förstärkningarna till 325 tjänster för polismän utöver Kungl. Maj:ts förslag. Tjänsterna bör fördelas på polisdistrikten och på de olika verksamhetsgrenarna i huvudsaklig överensstämmelse med rikspolisstyrelsens prioritering. Med hänsyn till att en viss minskning av kostnaderna för övertidsättning kan förutsättas beräknar utskottet anslagsbehovet utöver Kungl. Maj:ts förslag till 11,5 milj. kr. Ställningstagandet medför också en mindre uppräknings av anslagen till Polisverket: Inköp av motorfordon m. m. och Lokala polisorganisation: Utrustning.

dels att utskottets hemställan under 1. bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna 1971: 172, såvitt gäller yrkandet A 2, 1971: 328 och 1971: 330, båda såvitt nu är i fråga, till *Lokala polisorganisationen: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1971/72 anvisar ett förslagsanslag av 895 300 000 kr., varav 206 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattebidragen.

vid *punkten 9* (Polisverket: Inköp av motorfordon m. m.)

3. beträffande *medelsberäkningen* av fru *Kristensson* (m), herrar *Dockered* (c), *Ernulf* (fp), *Johansson* i *Vaxjö* (c), *Westberg* i *Ljusdal* (fp), *Schött* (m) och *Polstam* (c), vilka — under förutsättning av riksdagens bifall till den ovan vid *punkten 8* avgivna reservationen nr 2 — ansett

dels att det stycke på s. 10 i utskottets betänkande som börjar med orden "Av den" och slutar med orden "förevarande del" bort ersättas med text av följande lydelse.

Under *punkten 8* ovan har utskottet i anledning av motionerna nr 172, 328 och 330 anvisat medel för inrättande av 325 tjänster för polismän utöver Kungl. Maj:ts förslag. Med hänsyn härtill bör förevarande anslag uppräknas med 3 300 000 kr. för att anpassa fordonsvolymen till det sålunda beräknade antalet nya polismän.

dels att utskottet under 2. bort hemställa
att riksdagen

2. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionen 1971: 172, såvitt nu är i fråga, till *Polisverket: Inköp av motorfordon m. m.* för budgetåret 1971/72 anvisar ett reservationsanslag av 37 000 000 kr., varav 22 200 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

vid *punkten 11* (Polisverket: Särskild polisverksamhet för hindrande och uppdagande av brott mot rikets säkerhet m. m.)

4. beträffande *säkerhetspolisens register, m. m.* av herr *Hagberg* (vpk), som ansett att utskottets betänkande under *punkten 11* från och med orden "Utskottet vill" på s. 12 bort ersättas med text av följande lydelse.

Det kan icke bestridas att en politisk åsiktsregistrering ägt rum i Sverige. Personer har avskedats från sina anställningar, vägrats anställning, blivit föremål för kränkande åtgärder såsom husundersökningar etc. enbart på grund av medlemskap eller sympatier för den kommunistiska rörelsen eller eljest en socialistisk samhällsuppfattning. Fall har förekommit då enbart personliga relationer eller släktskap till personer med sådan anknytning eller misstanke i samma riktning utgjort grund för sådan registrering och konsekvenserna därav.

Så länge icke dessa register — såsom påyrkas i motionen nr 640 — helt förstörts under allsidig kontroll, måste detta förhållande tolkas som att alltjämt samma bevekelsegrunder ligger till grund för "den särskilda polisverksamheten". De i motionen åberopade intervjuuttalandena för Svenska Dagbladet den 23 januari 1971 av SÄPO-chefen Hans Holmér

bekräftat att verksamheten fortfarande bedrivs från nyss anförda utgångspunkter.

Mot denna bakgrund anser utskottet att yrkandena i motionen rörande säkerhetspolisens organisation och politiska register bör bifallas och att Kungl. Maj:ts föreliggande förslag till medelsanvisning bör ogillas. Erforderligt anslag för en i enlighet med vad utskottet anfört reducerad verksamhet får Kungl. Maj:t begära genom förslag på tilläggsstat.

Utskottet hemställer

att riksdagen

dels i anledning av motionen 1971: 640 såvitt gäller medelsanvisningen avslår Kungl. Maj:ts föreliggande förslag till anslag för budgetåret 1971/72 till Polisverket: Särskild polisverksamhet för hindrande och uppdagande av brott mot rikets säkerhet m. m., *dels* med bifall till samma motion i övrigt hos Kungl. Maj:t hemställer att den del av säkerhetspolisens organisation som innebär inblandning i inrikespolitiken upplöses och att alla dess register brännes under allsidig kontroll ävensom ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i övrigt anfört rörande medelsanvisningen.

vid punkten 13 (Lokala polisorganisationen: Utrustning)

5. beträffande *medelsberäkningen* av fru *Kristensson* (m), herrar *Dockered* (c), *Ernulf* (fp), *Johansson* i Växjö (c), *Westberg* i Ljusdal (fp), *Schött* (m) och *Polstam* (c), vilka — under förutsättning av riksdagens bifall till den ovan vid punkten 8 avgivna reservationen nr 2 — ansett

dels att det avsnitt på s. 13 i utskottets betänkande som börjar med orden "Den i" och slutar med orden "avstyrkes motionsförslagen" bort ersättas med text av följande lydelse.

Under punkten 8 ovan har utskottet i anledning av motionerna nr 172, 328 och 330 anvisat medel för inrättande av 325 tjänster för polismän utöver Kungl. Maj:ts förslag. Med hänsyn härtill bör förevarande anslag uppräknas med 540 000 kr.

dels att utskottet bort hemställa

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna 1971: 328 och 1971: 330, båda såvitt nu är i fråga, till *Lokala polisorganisationen: Utrustning* för budgetåret 1971/72 anvisar ett reservationsanslag av 12 240 000 kr., varav 1 750 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

vid punkten 22 (Ersättning åt domare, vittnen och parter)

6. beträffande *medborgarvittnen* av herrar *Ernulf* och *Westberg* i Ljusdal (båda fp), vilka ansett

dels att det avsnitt på s. 20 i utskottets betänkande som börjar med orden "Vid 1967" och slutar med orden "till motionen" bort ersättas med text av följande lydelse.

Vid 1967 — — — (= utskottet) — — — till prövning. Ställningstagandet vidhölls vid 1970 års riksdag (ILU 1970: 9), då motioner med likartat yrkande som det nu förevarande behandlades.

Justitieukskottet vidhåller första lagutskottets tidigare ställningstaganden att frågan om behovet av särskilt valda, av statsmedel bekostade förhörsvittnen vid förundersökning i brottmål bör bli föremål för prövning. Då nu åtskilliga år förflutit sedan polisväsendet förstatligades och mångårig erfarenhet av medborgarvittnesinstitutionen finns i en av våra största kommuner, saknas anledning att dröja härmed. I enlighet med det sagda bör den prövning, som enligt riksdagens tidigare uttalanden bör komma till stånd i lämpligt sammanhang, nu verkställas så att regler om ersättning till förhörsvittnen tillskapas. I enlighet med det sagda bör motionsyrkandet bifallas.

dels att utskottet under 3. bort hemställa
att riksdagen

3. med bifall till motionen 1971: 330 såvitt nu är i fråga hos Kungl. Maj:t begär förslag till regler om ersättning till förhörsvittnen vid förundersökning i brottmål (medborgarvittnen).

vid punkten 24 (Kriminalvårdsstyrelsen)

7. beträffande *utredning rörande kriminalvårdens utformning m. m.* av fru *Kristensson* (m), herrar *Dockered* (c), *Johansson* i Växjö (c), *Westberg* i Ljusdal (fp), *Schött* (m), *Polstam* (c) och *Petersson* i Röstänga (fp), vilka ansett

dels att det stycke i utskottets betänkande på s. 22 som börjar med orden "Utskottet har" och slutar med orden "berörd del" bort utgå samt att det avsnitt som börjar på s. 23 med orden "Motioner med" och slutar på s. 24 med orden "förevarande delar" bort ersättas med text av följande lydelse.

Det i motionerna nr 330 och 468 framförda förslaget om en utredning rörande kriminalvårdens utformning bör bedömas mot bakgrund av att riktlinjerna för kriminalvårdens verksamhet inte är klart uppdragna. Visserligen har återanpassning i samhället uppsatts som ett huvudmål men inom verksamheten finns åtskilligt av ett äldre system, där resocialiseringstanken inte har någon framträdande plats. Forskning om

olika behandlingsmetoder och deras återanpassande verkan är självfallet av stor betydelse men kan — bl. a. med hänsyn till den kriminologiska forskningens begränsade resurser — knappast ensamt ge erforderligt underlag för de ställningstaganden som nu måste göras beträffande den framtida kriminalvården. Riktlinjer måste enligt utskottets mening dras upp för en kriminalvård som innebär en medveten satsning på rehabiliteringsaspekten och på frivården. En fast styrning måste ske av reformvilja, forskningsinsatser, behandlingsmetoder och ekonomiska resurser. Problematikens vikt och den uppmärksamhet frågorna tilldrar sig i den allmänna debatten leder till att riktlinjerna måste dras upp i parlamentarisk ordning.

Enligt utskottets mening bör därför snarast tillsättas en parlamentarisk utredning rörande kriminalvårdens framtida utformning. Ställningstagandet överensstämmer väsentligen med vad som föreslås i motionerna nr 330 och 468 och ger även möjlighet till prövning av åtskilliga av de frågeställningar angående kriminalvården som aktualiserats i motionen nr 172. Den sålunda föreslagna utredningen bör självfallet samarbeta med de utredningar som enligt vad ovan sagts nu är verk samma på kriminalvårdsfältet. Anledning antaga att dessas arbete skulle hindras eller försvåras av en ny utredning med angiven inriktning föreligger emellertid inte enligt utskottets mening.

dels att utskottet under 2. bort hemställa
att riksdagen

2. i anledning av motionerna 1971: 172, 1971: 330 och 1971:468, samtliga såvitt nu är i fråga, hos Kungl. Maj:t hemställer om tillsättandet av en parlamentarisk utredning rörande kriminalvården i enlighet med vad utskottet ovan anförde.

vid punkten 26 (Frivården)

8. beträffande *medelsberäkningen* av fru *Kristensson* (m), herrar *Westberg* i Ljusdal (fp), *Schött* (m) och *Petersson* i Röstånga (fp), vilka ansett

dels att det stycke i utskottets betänkande på s. 29 som börjar med orden "I övrigt" och slutar med orden "riksdagens åtgärd" bort ersättas med text av följande lydelse.

Utskottet finner vidare i överensstämmelse med vad som anföres i motionerna nr 172 och 330 det vara angeläget att den sedan flera år pågående ökningen av den handläggande personalen inom frivården sker i snabbare takt än vad Kungl. Maj:ts medelsberäkning ger möjlighet till. Utskottet förordar därför en uppräknig av anslaget med ytterligare 1,3 milj. kr., avseende 22 skyddsassistenttjänster och 12 biträdestjänster.

dels att utskottet under 2. bort hemställa
att riksdagen

2. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna 1971: 172, 1971: 330, 1971: 468 och 1971: 643, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, till *Frivården* för budgetåret 1971/72 anvisar ett förslagsanslag av 48 021 000 kr.

9. beträffande *övervakarverksamhet inom ideella organisationer* av fru *Kristensson* (m), herrar *Dockered* (c), *Johansson* i Växjö (c), *Westberg* i Ljusdal (fp), *Schött* (m), *Polstam* (c) och *Petersson* i Röstånga (fp), vilka ansett

dels att det avsnitt av utskottets betänkande som börjar på s. 30 med orden "Motionen nr 639" och slutar på s. 31 med orden "tillstyrka motionen" bort ersättas med text av följande lydelse.

Motionen nr 639 — — — (= utskottet) — — — organisationernas ram. I likhet med motionärerna anser utskottet att det skulle vara lämpligt att ytterligare aktivera de religiösa och de ideella organisationerna i övrigt i ansvarstagande för kriminalvården i frihet. Som framhålles i motionen skulle ett konkret samarbete mellan de rättsvårdande myndigheterna och de ideella organisationerna kunna leda till att det blev lättare att få fram erforderligt antal lämpliga övervakare. Man skulle därigenom också kunna få övervakare med en värdefull förankring i en organisation som själv har möjlighet att ta på sig ett direkt ansvar för övervakning och rehabilitering. Som motionärerna närmare utvecklar skulle ansvaret i första hand kunna läggas på organisationen, som sedan i sin tur skulle kunna överlämna övervakaruppdrag åt en eller flera personer samt under övervakningsnämnden ha tillsyn äver verksamheten. Inom organisationen skulle självfallet finnas någon hel- eller halvtidsanställd person, vilken skulle biträdas av frivilliga medhjälpare och specialister vid anskaffning av arbete, bostad och anordnande av särskild vård. Statsbidrag borde utgå under vissa villkor, t. ex. om organisationen åtagit sig ett visst antal övervakaruppdrag.

Den sålunda och i övrigt enligt motionen skisserade verksamheten bör enligt utskottets mening bli föremål för skyndsamt utredning, förslagsvis inom justitiedepartementet i samråd med skyddskonsulentorganisationen och de organisationer och enskilda som har erfarenhet på området. Förslag bör föreläggas innevarande års höstriksdag.

dels att utskottet under 7. bort hemställa
att riksdagen

7. med bifall till motionen 1971: 639 hos Kungl. Maj:t begär utredning och förslag till höstriksdagen om former för en av staten stödd utökad övervakarverksamhet inom de religiösa och i övrigt ideella organisationerna.

vid punkten 31 (Kriminologisk forskning)

10. beträffande forskning angående allmänpreventionens betydelse av fru *Kristensson* och herr *Schött* (båda m), vilka ansett

dels att det avsnitt av utskottets betänkande på s. 33 som börjar med orden "Motioner av" och slutar med orden "förevarande del" bort ersättas med text av följande lydelse.

Bristen på grundläggande forskningsunderlag för en bedömning av sanktionssystemets allmänpreventiva effekt har kommit till uttryck såväl i kontroversiella synpunkter inom kriminologin som i påtagliga motsägelser inom strafflagstiftningen. Meningarna brytes mellan å ena sidan de forskare och andra som helt eller delvis underkänner allmänpreventionens betydelse samt å andra sidan de lagstiftare som tillmäter allmänpreventionen nära nog avgörandet vikt vid utformningen av sanktionssystemet på skilda områden.

Mot bakgrund härav framstår — som motionärerna understryker — behovet av forskning rörande allmänpreventionens betydelse som ytterligt angeläget. Inom den forskningsplanering som pågår inom den under punkten 24 ovan nämnda kommittén för kriminologisk behandlingsforskning eller på annat sätt bör Kungl. Maj:t låta dra upp riktlinjer för hur sådan kriminologisk forskning skall bedrivas och föranstalta om att erforderliga medel härför ställes till förfogande. Via nordiskt samarbete — i enlighet med Nordiska rådets rekommendation — bör ifrågavarande forskningsverksamhet kunna vidgas och bedrivas på samnordisk grund. Denna utskottets uppfattning bör ges Kungl. Maj:t till känna.

dels att utskottet under 2. bort hemställa

att riksdagen

2. i anledning av motionen 1971:172 såvitt nu är i fråga ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om forskning rörande allmänpreventionens betydelse.